

Vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně očima lektorů

Dana Chovancová

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Dana Chovancová
Osobní číslo: H17092
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: ·Vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně očima lektorů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek vztahujících se k problematice seniorského věku, edukace seniorů a institucí pro vzdělávání seniorů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Janiš, Kamil a Jitka Skopalová. Volný čas seniorů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80247-5535-9.

Mühlpachr, Pavel. Gerontopedagogika. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 978-80-210-5029-7.

Špaténková, Naděžda a Smékalová Lucie. Edukace seniorů: Geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.

Švaříček, Roman a Klára Šedová. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Veteška, Jaroslav a Michaela Tureckiová. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8.

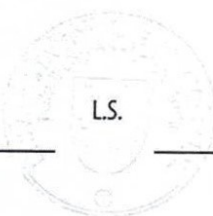
Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 1. 9. 2020

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

²⁾ Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být teprve nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu; k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla = výdělkem jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k větší výdělkem dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením = užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pohledem lektorů na vzdělávání seniorů v oblasti bezpečnosti na Senior akademii v Brně.

Osobnostní faktory, typické pro skupinu seniorů, jako jsou extrémní důvěřivost, nebo pohybový handicap činí z této věkové kategorie jednu z nejohroženějších cílových skupin. Seniorům nechybí informace samotné, jenom je už díky přirozeným procesům stárnutí neumí tak rychle a správně vyhodnotit. Informace sdělované médií jsou pro ně neosobní a nabývají z nich dojmu, že se jich netýkají. Lektori na Senior akademii v Brně zprostředkovávají svým posluchačům informace přímo, a senioři je pak v cílové skupině svých vrstevníků přenášejí dál. Projekt Senior akademie je organizačně podobný známým „Akademiím třetího věku“. Odlišují ho ale právě přednášené tematické okruhy, které jsou pojaty jako metodika k jejich bezpečnému chování ve společnosti.

Teoretická část bakalářské práce objasňuje základní terminologické pojmy týkající se celoživotního vzdělávání, zabývá se osobností a potřebnými kompetencemi lektora a v závěru představuje Senior akademii v Brně s jejím základním a pokročilým programem.

Empirická část se zabývá otázkou: „*Jaká jsou specifika vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně*“, a to z pohledu lektorů, protože senioři jsou velmi specifickou a náročnou skupinou posluchačů. Pro zjištění informací a zodpovězení těchto výzkumných otázek byl zvolen kvalitativní přístup, hloubkový polostrukturovaný rozhovor.

Klíčová slova: Senior, lektor, celoživotní vzdělávání, gerontopedagogika, edukátor, stáří, stárnutí, Senior akademie.

ABSTRACT

The bachelor thesis is dealing with the education of seniors from the perspective of lecturers in the field of safety at the Senior Academy in Brno.

Personality factors typical for seniors like extreme trustfulness or physical disability makes them one of the most endangered target group. Seniors do not miss the information itself, they are just unable to quickly and correctly evaluate them because of natural process of ageing. The information shared by media are for them impersonal and get the impression that they are not meant for them. The lecturers at the Senior Academy in Brno mediate the information for their listeners directly and then the seniors share them with the rest of their coevals. The organization of the Senior Academy project is similar to well-known Universities of the third age. The difference is between them are the lectures that help seniors to behave safely in the society.

The theoretical part of the bachelor thesis explains basic terms of lifelong learning, deals with personality and necessary competencies of the lecturer and in the conclusion introduces the Senior Academy in Brno with its basic and advanced program.

The empirical part is dealing with the question: „What are the specifics of the education of seniors at the Senior Academy“ from the perspective of lecturers because seniors are a very specific and difficult group of listeners to deal with. For finding out proper information and answering these questions I chose qualitative approach, in-depth halfstructured interview.

Keywords: Senior, lecturer, lifelong learning, geragogy, age, senescence, Senior Academy

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Zuzaně Hrnčířkové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, její vstřícnost, trpělivost, cenné rady a podnětné připomínky. V neposlední řadě bych touto cestou chtěla také poděkovat JUDr. Romanu Heinzovi, Ph.D., mému nadřízenému, bez jehož tolerantního a vstřícného přístupu by tato práce pravděpodobně nevznikla.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ V KONTEXTU CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	13
1.1 KONCEPT CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	13
1.2 VYMEZENÍ POJMŮ SENIOR, STÁŘÍ A STÁRNUTÍ.....	14
2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	17
2.1 VÝZNAM A FUNKCE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	17
2.2 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	19
3 LEKTOR VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	21
3.1 ROLE LEKTORA.....	21
3.2 KOMPETENCE LEKTORA VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	23
3.3 OTÁZKA PROFESIONALIZACE LEKTORA VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	26
4 SENIOR AKADEMIE	27
4.1 VZDĚLÁVACÍ SCHÉMA.....	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	31
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	31
5.2 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	32
5.3 TECHNIKA SBĚRU DAT.....	33
5.4 ANALÝZA DAT.....	35
6 INTERPRETACE DAT	37
6.1 ZAPOJENÍ LEKTORŮ DO PROJEKTU SENIOR AKADEMIE.....	38
6.2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE LEKTORŮ SENIOR AKADEMIE.....	40
6.3 DIDAKTICKÉ METODY LEKTORŮ SENIOR AKADEMIE A PŘÍPRAVA VÝUKY.....	43
6.4 PŘÍSTUP LEKTORA KE STUDENTŮM SENIOR AKADEMIE.....	45
6.5 LEKTOR PRO SENIORY: PROFESE I POSLÁNÍ.....	48
6.6 DISKUSE.....	50
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	59
SEZNAM OBRÁZKŮ	60
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Podzim života, druhé mládí, zlaté roky. Všemi těmito výrazy označujeme poslední etapu života, která je jeho nevyhnutelnou součástí. Je to období, které každý člověk prožívá jinak. Kolik životních příběhů, tolik odstínů stáří. Stárnutí je neustálý životní proces, který probíhá už od narození a jehož vývoj závisí nejen na genetických faktorech, ale také na životních podmínkách a životním stylu.

Stáří není nemoc, kvůli které bychom měli opustit všechny své oblíbené aktivity, omezit kontakt s přáteli a upoutat se pouze ke svému domácímu prostředí. Právě naopak. Je to období, kdy máme konečně na své přátele dostatek času a dostáváme prostor ke splnění svých dávných snů a tužeb. Dnešní doba nabízí seniorům nepřehlednou škálu aktivit, díky nimž mohou naplňovat své životní potřeby. A jednou z nich je právě vzdělávání, přičemž nabídka vzdělávacích aktivit pro tuto věkovou kategorii je opravdu široká.

Tématem bakalářské práce je *Vzdělávání seniorů na Senior akademie v Brně očima lektorů*. Senior akademie představuje speciální studijní program pro seniory ve formátu celoživotního vzdělávání, který je zaměřený na bezpečnostní problematiku. V každé společnosti se vyskytují sociálně patologické jevy, které mají na bezpečnost seniorů negativní dopady. Senior akademie se prostřednictvím svých programů snaží tuto věkovou skupinu vzdělávat a aktivovat takovým způsobem, aby potenciální pachatelé nemohli zneužívat jejich přirozených hendikepů. Brněnská městská policie již několik let usiluje o to, aby budování vlastního bezpečí nebylo pro seniory pouze nutností, ale také způsobem smysluplného trávení volného času. Jejím heslem je: „Bezpečný senior rovná se aktivní a informovaný senior“. Vzdělávací programy Senior akademie jsou určeny právě lidem vyššího věku, kteří se učí, jak si své bezpečí vybudovat, jak ho chránit a jak si ho udržet. Jejich cílem je, aby se tito lidé cítili v naší společnosti bezpečně, nebyli izolovaní ani podceňovaní. O tom, že tuto práci dělá Městská policie v Brně velmi dobře, svědčí řada ocenění, která za svou práci získala.

Cílem celé bakalářské práce je zjistit: „Jaká jsou specifika vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně“. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část zahrnuje čtyři kapitoly, které objasňují základní pojmy a přibližují problematiku vzdělávání seniorů. První kapitola „Stáří a stárnutí v kontextu celoživotního vzdělávání“ vymezuje základní pojmy senior, stáří a stárnutí a propojuje je v kontextu celoživotního vzdělávání. Druhá kapitola „Vzdělávání seniorů“ mapuje význam a funkce vzdělávání seniorů a zabývá se specifiky vzdělávání této

věkové kategorie. Roli lektora, jeho kompetencím a problematice profesionalizace lektorského povolání je věnována kapitola třetí „Lektor ve vzdělávání seniorů“. Závěrečná čtvrtá kapitola „Senior akademie“ představuje unikátní studijní program ve formátu celoživotního vzdělávání a je jakousi spojnicí mezi teoretickou a empirickou částí práce.

Cílem teoretické části je vysvětlení základních pojmů a propojení dílčích oblastí týkajících se vzdělávání seniorů do kompaktního celku.

Druhá, empirická, část bakalářské práce se zaměřuje na výzkumné cíle, popisuje výzkumné otázky a charakterizuje zvolené výzkumné strategie a techniky sběru dat. Následuje analýza dat a analytický příběh. Konečné výsledky šetření jsou předloženy v závěru empirické části, kde je odpovězeno na základní výzkumnou otázku uvedenou v jejím úvodu. Nedílnou součástí práce je také bibliografie a přílohy v podobě schématu polostrukturovaného rozhovoru a ukázka jednoho z rozhovorů.

Cílem empirické části bakalářské práce je zjistit a popsat, jaká jsou specifika vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně a s jakými kompetencemi přistupují lektori působící na této akademii ke vzdělávání věkové kategorie seniorů. Výsledky této práce by ve svém důsledku mohly vést k obohacení a zkvalitnění tamní lektorské praxe.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ V KONTEXTU CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Stárnutí naší populace je jedním z velmi významných demografických trendů současnosti, který se zároveň jeví jako velmi závažný problém 21. století. Zatímco porodnost klesá, střední délka života roste a dá se předpokládat, že se tato situace nezmění ani v dalších desetiletích. Je to jeden ze zásadních důvodů, proč bychom se nad vzdělávacími možnostmi určenými skupině seniorů měli zamýšlet.

První kapitola této bakalářské práce vymezuje pojmy senior, stáří a stárnutí a propojuje je v kontextu celoživotního vzdělávání.

1.1 Koncept celoživotního vzdělávání

Celoživotní vzdělávání je důležitým nástrojem k rozšíření pracovních příležitostí, a to i v seniorském věku. Velká část seniorů je velmi aktivní. Cestuje, vyhledává různé volnočasové aktivity a věnuje se všemu, na co dříve nezbýval čas. Dnešní moderní doba je velmi hektická, přetechnizovaná a přímo vyžaduje, aby se i senioři orientovali v nových pojmech a technologiích. Celoživotní vzdělávání organizované státními či soukromými institucemi se tak stává aktivitou, která je nesmírně důležitá pro začlenění seniorů do moderní společnosti. Umožňuje jim navázat nové sociální kontakty, vytrhuje je z pocitu izolace, a především ukazuje této věkové skupině novou životní perspektivu.

Koncept celoživotního vzdělávání a učení obsahuje všechny promyšlené formální i neformální činnosti, které souvisí s učením a jsou průběžně realizovány za účelem zdokonalení znalostí, dovedností a profesních kompetencí. V ideálním případě jde o kontinuální proces, kdy se jednotlivé formy učení v průběhu celého života jedince prolínají (Veteška, 2016, str. 93).

V současné terminologii je na úkor pojmu celoživotní vzdělávání preferován pojem celoživotní učení. „V praxi má celoživotní učení jedinci zajistit, že se především ‚naučí učit se‘, a to, že bude mít k učení pozitivní postoj“ (Veteška, 2016, str. 96).

Podle Vetešky (2016, str. 98) můžeme celoživotní učení rozdělit na počáteční vzdělávání a další vzdělávání. V ideálním případě se pak jedná o nepřetržitý proces, který zahrnuje formální, neformální a informální vzdělávání.

Formální vzdělávání je realizováno zpravidla ve školách a řídí se platnou legislativou.

Neformální vzdělávání je mimoškolské a je realizováno formou různých kurzů a seminářů, které zprostředkovávají zaměstnavatelé, soukromé vzdělávací instituce, neziskové organizace, ale také může být poskytováno v klasických školách.

Informální vzdělávání je proces, při kterém jsou vědomosti, dovednosti, postoje a kompetence získávány průběžně na základě každodenních činností a zkušeností, a to jak v práci, v rodině, tak i ve volném čase. Na rozdíl od předchozích dvou forem je neorganizované a institucionálně nekoordinované.

Myšlenka celoživotního vzdělávání není úplně nová. Už Jan Ámos Komenský se otázkou potřeby vzdělávání během celého života zabýval ve svém díle *Obecná rozprava o nápravě věcí lidských*. Dnes se této problematice věnuje andragogika a hlavně gerontopedagogika, která je její součástí.

Základy moderní koncepce celoživotního vzdělávání můžeme pozorovat až na počátku dvacátého století. Hlavní myšlenkou E. Lindenmana a B. Yeaxlee, kteří mohou být považováni za zakladatele moderního pojetí celoživotního učení bylo, že „učení představuje integrální součást života, proto je i vzdělávání nikdy nekončícím procesem“ (Veteška in Veteška a Vacínová, 2011, s. 43).

Průcha (1999, s. 171) vzdělávání dospělých definuje jako: „proces, ve kterém se dospělý člověk aktivně, systematicky a kontinuálně učí za účelem změny znalostí, názorů a hodnot, schopností a dovedností“.

Jeden z významných dokumentů Evropské komise, ve kterém tato naznačila své záměry v uskutečňování koncepce celoživotního učení je Memorandum o celoživotním učení (Národní vzdělávací fond, ©2011). Tímto dokumentem se důležitost rozvoje celoživotního učení zařadila na nejvyšší příčky celkové politiky Evropské unie.

V Memorandu o celoživotním učení (2000) je vzdělávání spojováno s cíli, jež se vztahují k dosažení a zdokonalení znalostí, dovedností nebo odborných předpokladů. V evropských strategiích byl komplexní přístup prezentován uznáním všeživotního učení, které se snaží, aby učení probíhalo po celý život jedince, a věk, čas, místo ani forma nehráli roli.

1.2 Vymezení pojmů senior, stáří a stárnutí

Problematika vymezení pojmů senior, stáří a stárnutí je velmi široká. Z tohoto důvodu je v bakalářské práci uveden pouze stručný vhled do této oblasti.

Podle Šeráka (2009, str. 183) byl termín senior dříve používán pro osoby starší 60 let. Haškovcová (2010, str. 20) uvádí, že za starého je považován jedinec, který vstoupil do penzijního věku, což je v průměru kolem 65 let. Špaténková & Smékalová (2015, str. 47) poukazují na skutečnost, že termín „senior“ není v odborné literatuře jasně definován, nicméně používá se pro označení starého člověka.

Typický senior neexistuje. Jedná se o velmi specifickou skupinu, která je výrazně heterogenní. Jednotlivci se mezi sebou liší jak věkem, tak zdravotním stavem, životním stylem, rodinným zázemím, ekonomickými podmínkami a dalšími charakteristikami.

Termín „senior“ se v naší společnosti zažil. Používají ho média, politici, máme domovy pro seniory, projekty pro seniory. Jediné, co nám ale stále chybí je zákon, který by tento pojem jasně definoval. Právní zakotvení má v České republice termín „důchodce“, který ovšem neoznačuje pouze příslušníka starší generace jako příjemce starobního důchodu, ale také příjemce sirotčích, vdovských a invalidních důchodů. Přesné vymezení pojmu senior nenajdeme ale ani ve Vyhláškách Ministerstva práce a sociálních věcí. Není to kategorie právní, ani statistická a asi nejvíce se blíží kategorii sociologické (Milan Dvořák, © 2018 by Senioři ČR).

Pokud bychom pojem senior odvodili od pojmu sénium, dostáváme se k vymezení Světové zdravotnické organizace (WHO, ©2019), která toto stadium určuje věkovým rozpětím od 75 do 89 let. V soudobé společnosti je ale za seniora považován jedinec ve věku 60+, čemuž podle WHO odpovídá starší věk. Je tedy patrné, že pouze kalendářní věk jasným identifikátorem seniorské populace není.

Podle výše uvedeného představuje označení „senior“ starého člověka. A s pojmem starý člověk velmi úzce souvisí stáří a stárnutí.

Stárnutí je biologickým jevem. V přírodě neexistuje živý organismus, který by tomuto procesu nepodléhal. Až člověk, který si konečnost života uvědomil, začal přemýšlet o tom, jak by se tato skutečnost dala zvrátit, případně, jak by se dal život prodloužit. Nesmrtelnost se ale ukázala jako nesplnitelný cíl. V celém snažení pak můžeme vidět dva základní trendy, snahu o prodloužení života a snahu o prodloužení věku, kdy je člověk aktivní (Mühlpachr, 2004, str. 27).

Jednoznačně definovat veškeré zákonitosti stáří a stárnutí nelze a přístupy k této problematice se různí. Mühlpachr (2004, str. 18) definuje stáří jako pojem, pod kterým obecně chápeme pozdní fáze ontogeneze přirozeného průběhu lidského života. Tento

důsledek a projev geneticky podmíněných involučních procesů je ovlivňován mnoha faktory (chorobami, životním stylem, životními podmínkami), ale je také spojen s množstvím sociálních změn (odchod dětí, odchod do penze, změny sociálních rolí).

Jandourek (2003, str. 66) ohraničuje stáří jako fázi životního cyklu, která většinou nastane po ukončení aktivní ekonomické činnosti a doprovází ji změny jak fyzické, tak duševní.

Psychologové Langmeier a Krejčířová (1998, str. 184) o stáří tvrdí, že je to „souhrn změn ve struktuře a funkcích organismu, které podmiňují jeho zvýšenou zranitelnost a pokles schopností a výkonnosti jedince a které kulminují v terminálním stádiu a ve smrti.“

Definice stáří od Vágnerové (2007, str. 299) říká, že „stáří přináší nadhled a moudrost, pocit naplnění, ale také úbytek energie a nezbytnou proměnu osobnosti směřující k jejímu konci. Je obdobím relativní svobody, ale i dobou kumulace nevyhnutelných ztrát ve všech oblastech.“

2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

V této kapitole bude osvětlen význam vzdělávání seniorů, jeho funkce a v neposlední řadě také jeho specifika.

V padesátých letech 20. století vznikla vědní disciplína gerontopedagogika. „Je chápána jako pedagogická disciplína zabývající se výchovou a vzděláváním seniorů. Jedná se o vzdělávání ve stáří a ke stáří“ (Mühlpachr, 2009, str.11). Podle Klevetové a Dlabalové (2008, str. 52) se gerontopedagogika snaží hledat cestu „jakým způsobem připravit člověka na poslední etapu života, jak navrátit důstojnost stáří a vymezit úlohu člověka ve stáří“.

Studium samotné představuje pro seniory zcela jiný rozměr. Má jiný význam, jinou funkci i formu než studium pro dospělé, na které se specializuje andragogika. Nejčastěji je realizováno v neformální rovině, nicméně hlavně sociologové argumentují, že v důsledku stárnutí populace, jehož důsledkem je úbytek ekonomicky aktivních osob, bude pro společnost nezbytné začlenit do pracovního trhu také seniory. Toto pak logicky povede k situaci, kdy si senioři budou nuceni doplňovat své znalosti a dovednosti nebo také získávat zcela nové poznatky. „Představa vzdělávání seniorů jako něčeho nepragmatického, zájmového a odtrženého od světa práce tak bude stále více patřit minulosti“ (Šerák, 2009, str. 183).

O tom, že nepřetržité vzdělávání může významně ovlivnit kvalitu stáří, je ale již dnes přesvědčena řada gerontologů. Podle Mühlpachra (2004. str. 138), se vzdělávání v postproduktivním věku stává „nutnou podmínkou pochopení života ve stále měnícím se světě“. Poskytuje seniorům nejen nové znalosti, ale ovlivňuje také jejich názory, postoje a hraje významnou socializační roli.

2.1 Význam a funkce vzdělávání seniorů

Jaký význam má vzdělávání pro seniory dokonale vyjadřuje Šerák: „Edukační aktivity jsou často zaměřeny na prevenci hrozících deficitů, případně na jejich odstranění a kompenzaci; hlavním cílem tohoto působení je udržení tělesných a intelektuálních sil. Významnou roli hraje i snaha o zajištění kvalitnějšího a důstojnějšího života. Podpora relevantní nabídky vzdělávání pro seniory by měla být integrální součástí přístupu vyspělé společnosti, od níž očekáváme, že svým členům zajistí bezpečné a důstojné stárnutí a umožní jim plnoprávně se zapojit do všech občanských aktivit“ (Šerák, 2009, str. 189). Na to navazuje Mühlpachr

(2004, str. 138), který se domnívá, že vzdělávání umožňuje lidem snadnější zapojení do společnosti, a je hlavní podmínkou pro pochopení života.

Smysl vzdělávání této věkové kategorie ale nespočívá jen v získávání nových a prohlubování již osvojených znalostí a dovedností. Má dopad i na zdraví seniorů, a to jak na celkový zdravotní stav, tak na oblast jejich sociálního zdraví. Čípová (in Veteška & Vacínová, 2011, str. 144) upozorňuje na pocity strachu ze samoty, ze zbytečnosti, které může pomoci eliminovat právě vzdělávání. Senior přichází do kontaktu s lidmi stejné věkové kategorie a vzdělávání se tak pro něj stává podnětem pro aktivní život. Podle Průchy (2009, str. 486) objevují senioři ve vzdělávání novou životní perspektivu, Veteška (2017, str. 96) dodává, že díky procesu edukace mohou senioři získávat nové informace, které potažmo využijí v řešení každodenních situací.

Čornaničová (1998, str. 14) řadí edukaci mezi „vyšší potřeby člověka“, které chápe jako „potřebu ocenění a uznání, seberealizace, poznání a porozumění, spravedlivosti, krásy, pořádku, úcty, sebeaktualizace...“

Motivace seniorů ke studiu je velmi rozmanitá. Podle Šeráka (2009, str. 193) motivuje tuto věkovou kategorii snaha o udržení psychické a sociální aktivity nebo také snaha udělat něco, co dříve nestihli. Beneš (2003, str. 140) uvádí, že motivaci seniorů ovlivňuje jejich dosažené vzdělání a zájmy a Mühlpachr (2004, str. 138) připomíná důležitý pocit užitečnosti. „Silným motivačním prvkem může být osobnost lektora – jeho osobní a vstřícný přístup k seniorovi, respektování specifik vzdělávání ve vyšším věku, lektorem obecně projevovaná úcta ke stáří, a především jeho sdělovaný respekt k hodnotám a zkušenostem, které generace seniorů reprezentuje“ (Bertl, 2004, str. 144).

Podle Livečky (1982, str. 287-324) plní vzdělávání několik funkcí. Funkci preventivní, která zahrnuje taková opatření, jenž pozitivně ovlivňují průběh stáří a stárnutí. Anticipační funkce přispívá k pozitivní připravenosti na změny stylu života souvisejícími s odchodem do penze. Rehabilitační funkce je spojena s obnovováním a udržováním fyzických a duševních sil. Posilovací funkce je považována za nejdůležitější, protože přispívá k rozvoji zájmů, schopností a podpoře aktivity lidí v postproduktivním věku.

2.2 Specifika vzdělávání seniorů

Vzdělávání seniorů jako cílové skupiny je velmi specifické. Jedná se o velmi různorodé a obsáhlé sociální seskupení, které nelze unifikovat. V této věkové kategorii se můžeme setkat s velkou rozmanitostí typů a chování.

Podle Vetešky & Vacínové (2011, str. 144) je důležité vycházet při vzdělávání seniorů z jejich individuality. Podmínky efektivní edukace této skupiny vidí v respektu k nim, jakožto vyzrálým osobnostem s ustálenými názory, respektu k jejich úzkostem, strachům, pocitům zbytečnosti či sníženého sebevědomí. Díky vzdělávání, které zaměstnává jejich mysl i tělo, pak dochází k rozvíjení sebedůvěry a motivuje je k dalšímu aktivnímu životu. Jako další podmínku efektivní edukace uvádí vliv prostředí, osobnost vzdělavatele a také soudržnost vzdělávané skupiny. Výčet podmínek doplňují Špaténková & Smékalová (2015, str. 75,) které kladou důraz na prostředí, ve kterém se vzdělávací proces realizuje. Podle nich je právě určité pohodlí a komfort souběžně se vstřícným a přátelským prostředím jedním z nejdůležitějších objektivních činitelů edukace seniorů. Zároveň upozorňují na důležitost dobré dostupnosti vzdělávacího prostředí z hlediska dojíždění a bezbariérového přístupu, čímž lze zabránit případné diskriminaci určitých skupin seniorů. Jako neméně důležité pak vidí kvalitní ozvučení místnosti, pohodlné židle a snadný přístup k toaletám.

Hlavním znakem edukace seniorů je dobrovolnost (Benešová, 2014, str. 95). Dospělý člověk v produktivním věku se vzdělává z nějakého důvodu, může se jednat o nutnost doplnit své vzdělání na žádost zaměstnavatele nebo snaha o zvýšení možnosti uplatnění se na trhu práce. Senioři už takovou potřebu nemají. Jako sociální skupina se vyznačují dvěma atributy: homogenizací a diferenciací (Průcha, 2009, str. 483). Diferenciace prezentuje znaky jako např. sociální zařazení, původní profese, dosažené vzdělání a homogenizace je uvedena z důvodu neúčasti v pracovním procesu.

Podle Janiše (2012, str. 33) jsou senioři specifickou skupinou, kterou nelze hodnotit na základě dosaženého vzdělání. Lektoři neví, jakými znalostmi a zkušenostmi disponují, proto jsou jako skupina pro lektora nejnáročnější. Mužík (2004, str. 50) upozorňuje, že výukové cíle musí být reálné a měly by být zaměřeny tak, aby odpovídaly očekávání seniora. Pro něho již není prioritní praktická či profesionální využitelnost, ale především jeho filosofický zájem dále se vzdělávat. Jedním ze základních předpokladů úspěšnosti vzdělání seniorů je respekt lektorů k jejich specifickým vlastnostem získaných věkem. Oni přichází do školy za vzděláním, ale v jiném věku než školním, a hlavně v jiné sociální roli.

Komunikace mezi seniorem a lektorem by měla být koncipována tak, aby vzbuzovala pocit partnerství (Bertl, 2004, str. 143).

Bertl (2004, str. 142-144) zároveň upozorňuje, jak moc je důležité brát v úvahu specifika věku a tělesné či psychické kondice tak, aby se senior cítil být plnohodnotným účastníkem vzdělávání. Je důležité pamatovat, že věk negativně ovlivňuje především krátkodobou paměť, tudíž je vhodné podpořit výuku různými mnemotechnickými pomůckami.

Specifického přístupu je rovněž zapotřebí při ověřování nabytých znalostí. To samozřejmě chybět nesmí, aby senior neměl pocit, že jeho nové znalosti nikoho nezajímají. Musí být ale koncipováno tak, aby seniora motivovalo, aby ho zvládl.

Při vzdělávání seniorů je důležité brát v úvahu skutečnost, že důvtip s věkem klesá, naopak moudrost zůstává s přibývajícím věkem nezměněná (Benešová, 2014, str. 29).

Tak jako při vzdělávání jiných cílových skupin, i u této narážíme na různé překážky a omezení. Podle Šeráka (2009, str. 190) bývá osvojování nových poznatků u skupiny seniorů časově náročnější a informace, které nejsou logicky strukturované, přijímají velmi obtížně. Někdy také nedokáží dostatečně zvládnout strategii učení. Na rozdíl od mladších osob ovlivňuje rychlost prezentace učební látky kvalitu i kvantitu naučeného a přestávky během procvičování vedou spíše ke zhoršení než zlepšení pracovního výkonu. Z výše uvedeného je patrné, že něco eliminovat lze, jiné jen velmi obtížně. Výběr tématu nebo rychlost výkladu lze ovlivnit z pozice edukátora. Faktory psychické a fyzické, související s věkem, jsou eliminovatelné jen stěží.

3 LEKTOR VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Seniorský věk svými specifiky předurčuje kritéria edukace této věkové kategorie a lektor, který se rozhodne seniory vzdělávat by měl být na tuto skutečnost náležitě připraven. Třetí kapitola bakalářské práce bude proto zaměřena na roli lektora vzdělávajícího seniory a jeho kompetence.

„Ve vzdělávání dospělých se pro pedagoga používá obecný pojem lektor. Lektor je osoba, která řídí vzdělávací a rozvojové programy v rámci programů vzdělávání dospělých, ve kterých vyniká svou odborností“ (Barták, 2008, str. 118).

Ve vzdělávání seniorů je lektor jakýmsi základním kamenem. Představuje poradce, motivátora, přednášejícího, partnera. Měl by to být ten, kdo seniorům učení usnadňuje, podporuje je v jejich úsilí, pomáhá jim pochopit to, co berou jako samozřejmé, je empatický, čili dokáže se vcítit do toho, co senior prožívá. V praxi se také někdy používá termín „edukátor“, který je vnímán jako širší než termín lektor nebo vzdělavatel.

Samotný termín lektor charakterizují autoři odlišně. Podle Průchy (2009, str. 437) se jedná o mimoškolního vzdělavatele, podle Mužíka (2010, str. 217) jde o vzdělavatele dospělých. Langer (2016, str. 14) říká, že lektor je vzdělavatel dospělých, který působí v oblasti dalšího vzdělání.

3.1 Role lektora

Institucí, které umožňují vzdělávání seniorů je mnoho. Mohou to být různé Akademie třetího věku, Univerzity volného času, Univerzity třetího věku, Kluby seniorů a jiné. Vzdělavatele seniorů v těchto institucích představuje lektor, který zde interně či externě působí.

Jak jsem uvedla už v kapitole minulé, vzdělávání seniorů je zpravidla jejich volnočasovou aktivitou a už to samo o sobě klade na osobnost lektora zvýšené nároky. Senioři bývají velmi kritičtí a nároční posluchači a ne každý „učitel“ je schopen je vzdělávat (Janiš, 2016, str. 87). Díky svým celoživotním zkušenostem a určitému nadhledu patří senioři mezi nejnáročnější posluchače, kteří dokáží velmi dobře posoudit kompetence lektora v celém jeho spektru (Jůva, Mužík in Špaténková, Smékalová, 2015, s. 184).

Na vysokou míru kritičnosti posluchačů seniorského věku upozorňuje i Ratport. Podle něho je nutné si tuto skutečnost uvědomit a připravit se na ni. Upozorňuje, že posluchači v tomto věku nehodnotí pouze obsahovou stránku přednášky, ale také formu prezentace a celkový

přístup lektora. Senioři velmi dobře poznají, zda si je lektor v přednášené problematice jistý a pokud tomu tak není, může se to významně projevit na jejich motivaci. Ratport dále konstatuje, že tato cílová skupina posluchačů má jiné vnímání významu času a jinak s ním hospodaří. Tito lidé chtějí čas strávený na přednášce maximálně využít, proto je vhodné přicházet vždy včas, maximálně připraven a problematiku objasňovat stručně a jasně (Ratport, 2013, str. 32). Protože paměť seniorů funguje jinak, je důležité využívat efektivní metodické postupy tak, aby seniory motivovaly, respektovaly jejich individualitu, specifický styl učení a zabezpečovaly také zpětnou vazbu, která je pro vzdělavatele velmi důležitá (Veteška & Vacínová, 2011, str. 146).

Podle Špaténkové & Smékalové (2015, str. 201) je důležité navázat se seniory, kteří se účastní vzdělávání, dobrý vztah. V případě, že se toto nepodaří, ztrácí tato cílová skupina důvod k účasti v takovém vzdělávacím procesu. Autorky rovněž upozorňují na nutnost seniory respektovat, nehodnotit je ani nesoudit. Jejich názory je nutné akceptovat často i přes vlastní nesouhlas (2015, str. 203). A jak dodávají Kryštof & Špaténková (2010, str. 117-118), lektor by měl mít k seniorům nejen respekt, ale i úctu. „Respekt, empatie, autentičnost, aktivní naslouchání, důvěra a důvěryhodnost jsou důležité nejen ve vztahu lektora se seniory jako účastníky vzdělávacího procesu, ale také ve vztahu lektora s ostatními organizátory a realizátory seniorského vzdělávání“ (Špaténková & Smékalová 2015, str. 207).

Vzdělavatel seniorů má roli také motivační a poradní, měl by dokázat vytvořit takové prostředí, které bude těmto lidem vyhovovat. Důležitým aspektem v roli lektora je také jeho osobnost. Jeho charakter, šarm i temperament může kvalitu vzdělávacího procesu významně ovlivnit, a to jak pozitivně, tak i negativně. Jak uvádí Hlavenka, pokud je lektor silným extravertem, může dojít k situaci, kdy jsou jeho posluchači natolik zaujati jeho humorem, šarmem a celkovým přístupem, že si na konci vzdělávací akce ani nevybaví její skutečný obsah. Na druhou stranu i hluboce introvertní lektor dokáže někdy díky své vnímavosti a solidárnosti navázat s posluchači téměř osobní vztah. Z pohledu obsahu přednášeného tématu by se podle Hlavenky dalo konstatovat, že se introvertní lektor snáze přizpůsobí tempu i požadavkům seniorů stejně jako jejich specifickým potřebám. Naopak extrovert má snahu seznámit posluchače se vším, co si naplánoval, co o tématu ví a ukázat, jak dobře se připravil, což v případě, že mu k tomu chybí prostor, může vést až k jeho frustraci. (Hlavenka, 2015, © 2019 IVITERA a.s.).

3.2 Kompetence lektora ve vzdělávání seniorů

Termín kompetence bývá vnímán jako synonymum pro pravomoc, oprávnění nebo možnost vyjádřit se k nějakému problému. Existuje ale i další význam tohoto slova. Zejména pro odbornou veřejnost jde o určitý soubor znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů nebo i postojů, které jednotlivec využívá k úspěšnému řešení úkolů a situací a které mu zároveň umožňují osobní rozvoj i naplnění jeho životních cílů (Veteška & Tureckiová, 2008, str. 25). „Rozdíl mezi obojím chápáním by se dal zjednodušeně popsat tak, že první význam zdůrazňuje cosi daného člověku zvenku, na základě konsensu druhých. Druhý význam zdůrazňuje vnitřní kvalitu člověka, která je výsledkem jeho rozvoje v daném okamžiku, víceméně nezávislou na venkovním světě, jež mu umožňuje podat určitý výkon“ (Kubeš&Spillerová&Kurnický, 2004, str. 15).

Vymezení kompetencí lektora, který vzdělává seniory, je dáno samotnými specifiky vzdělávání této věkové kategorie. Podle Špaténkové & Smékalové (2015, str. 187) můžeme u vzdělavatele seniorů identifikovat následující kompetence:

- Osobnostní kompetence: zahrnují kompetenci *etickou* obsahující respekt, úctu, odpovědnost, *intersubjektivní*, která vyjadřuje sdílení, porozumění a empatii, dále *empirickou*, kladoucí váhu na empirii vzdělavatele a *seberefektivní* umožňující posoudit své chování a vyvodit z něho závěry.
- Odborná kompetence: *oborová* (odborné vědomosti a zkušenosti z oboru) a *mezioborová* (přesah znalostí do příbuzných oborů).
- Andragogicko-geragogická kompetence: zahrnuje specifické znalosti a dovednosti z oborů anragogiky a geragogiky.
- Lektorská kompetence: je nejdůležitější, protože umožňuje stmelit veškeré znalosti a dovednosti, a přizpůsobit je jednak cílové skupině a zároveň i dané situaci. Zahrnuje kompetenci didaktickou, psychodidaktickou, psychosociální, interpersonální, rétorickou a manažerskou.

Pro seniory je velmi důležitá psychosociální opora, měli by mít pocit, že lektor mluví k nim, že danému tématu porozuměli a jsou schopni o něm debatovat. Hartl, Hartlová (2010, str. 206) dodávají, že vzdělavatel seniorů by měl být také erudovaný v oblasti skupinové dynamiky, aby dokázal skupinu vytvořit a následně udržet její činnost.

Všechny kompetence zastřešuje kompetence seberefektivní, která je zároveň jakýmsi nástrojem profesního vývoje lektora (Špaténková & Smékalová 2015, str. 189). Hartl

a Hartlová (2010, str. 515) definují sebereflexi jako „proces, kterým člověk vnímá, posuzuje a řídí své chování, místo toho, aby jen mechanicky reagoval na sociální okolí“.

Langer (2016, str. 14-15) rozlišuje kompetence odborné, které získávají lektori praxí a pomocí odborného profesního vzdělávání, metodické, jenž znázorňují komunikační a didaktické znalosti a dovednosti a osobnostní, kam řadí pozitivní přístup, empatii a další.

Pokud porovnáme rozdělení kompetencí podle Špaténkové & Smékalové (2015, str. 187) a Langer (2016, str. 14-15) zjistíme, že andragogicko-geragogická kompetence u Langer zcela chybí. Přitom právě tato kompetence je pro práci se skupinou seniorů velmi podstatná. Na čem se ale všichni autoři shodují, je důležitost kompetence osobní a odborné.

Tabulka 1: Kompetenční model lektora ve vzdělávání seniorů

Kompetence	Dílčí kompetence	Kompetenční kotvy
Osobnostní	etická	obsahuje humanizační aspekty a zdvořilost, být schopen vyjádřit respekt, úctu, toleranci, objektivitu; mít trpělivost, odpovědnost
	intersubjektivní	vyjadřuje sdílení, být schopen vyjádří porozumění, empatii; mít ochotu pomáhat
	empirická	prezentuje široký zkušenostní základ; mít rozhled a být schopen akceptovat ponaučení
	seberefektivní	umožňuje posoudit své chování a vyvodit z něj patřičné závěry; mít ochotu k celoživotnímu učení; být schopen reflektovat intrapsychické procesy a aplikovat pravidla psychohygieny
Odborná	oborová	mít a garantovat odborné vědomosti, dovednosti a zkušenosti z oboru; sledovat jeho aktuální vývoj
	mezioborová	mít znalost oborového přesahu do příbuzných disciplín
Andragogicko-geragogická	andragogická	představuje penzum vědomostí a dovedností z teorie a metodologie andragogiky
	geragogická	zahrnuje specifické znalosti a dovednosti z geragogiky; být schopen aplikovat metodiku práce se seniory
Lektorská ("know-how")	didaktická	obsahuje dovednosti aplikovat adekvátní metody a formy; dodržovat didaktické zásady; mít informační a počítačovou gramotnost; pracovat systematicky a tvořivě
	psychodidaktická	být schopen užívat rozmanité zpětné vazby; dokázat naslouchat a citlivě vnímat projevy účastníků; využívat humor; prokládat učivo zajímavostmi a zkušenostmi ze života
	psychosociální	umožňuje vytvářet pozitivní psychosociální klima; podporovat důvěru ve schopnost a zkušenost druhých; užívat sociotechniky; vytvářet prostor pro facilitaci a poradenství
	interpersonální	být schopen vnímat skupinovou dynamiku; dovednost diagnostikovat; podporovat komunikaci, interaktivitu, kooperaci
	rétorická	vyjadřuje dovednost efektivně používat verbální, neverbální i paralingvistické formy komunikace; dovednost autenticky komunikovat a schopnost zaujmout
	manažerská	být schopen projektovat, organizovat, řídit a evaluovat vzdělávací akce a programy

Zdroj: Špatenková, N., & Smékalová, L., (2015, str. 188).

3.3 Otázka profesionalizace lektora ve vzdělávání seniorů

Termín profesionalizace vyjadřuje proces „získávání kompetencí k výkonu určitých pracovních činností nebo k výkonu povolání“ (Zpravodaj VÚOŠ, 2000, str. 3). Pojem profese je vymezován různě. Špaténková & Smékalová se drží tří hledisek, která charakterizuje Vašutová (2004, str. 12).

- Sociologické hledisko zdůrazňující společenskou prestiž a výši příjmů.
- Psychologické hledisko ukazující na seberealizaci jedince.
- Administrativní hledisko diferencuje jednotlivé obory dle důležitosti a složitosti práce.

Významnou roli v nastolení profesních kompetencí hraje trh práce. Zatímco „kvalifikace“ je vnímána jako statická kategorie, která nemá těsný vztah k výkonu povolání, „kompetence“, která termín kvalifikace nahrazuje, je vnímána jako dynamická kategorie podléhající profesním situacím (Profesionalizace, 2000, str. 3).

Nad otázkou profesionalizace lektorské činnosti zaměřené na seniory se zamýšlí Mužík (2011, str. 218). Ptá se, zda je možné, aby tato činnost byla považována za „volnou“ živnost, která nevyžaduje doložení odborné ani jiné způsobilosti, zda může lektorovat seniory opravdu každý absolvent andragogiky nebo rekvalifikačního kurzu lektora dalšího vzdělávání? A opětovně poukazuje na fakt, že senioři jsou osobitou skupinou posluchačů, která má odlišné potřeby a požadavky na vzdělávání než kategorie dospělých.

Důležitými hráči v procesu profesionalizace jsou podle Smékalové & Špaténkové (2015, str. 193) Národní soustava povolání a Národní soustava kvalifikací. Kvalifikační standard lektora pro vzdělávání seniorů ale nenajdeme ani v nich. Jediným záchytným bodem tak zůstává standard, který vymezuje povolání „Lektor dalšího vzdělávání“, který vstoupil v platnost 1. 2. 2013. Špaténková & Smékalová (2015, str. 193) jsou toho názoru, že „edukační potřeby věku seniorů jsou natolik specifické, že by bylo zapotřebí připravit standard i v oblasti lektora vzdělávajícího starší dospělé, respektive seniory“.

4 SENIOR AKADEMIE

V poslední kapitole teoretické části mé bakalářské práce bude přestavena instituce, ve které bylo realizováno moje výzkumné šetření, Senior akademii v Brně.

Senior akademie je speciální studijní program ve formátu celoživotního vzdělávání, který je organizačně hodně podobný známým „Akademiím třetího věku“. Od nich se odlišuje vyučovanými tematickými okruhy, které jsou voleny na základě konzultací s odborníky v oblasti bezpečnosti a které jsou zároveň pojímány jako metodika k bezpečnému chování ve společnosti a také rozsahem vyučovacích hodin. Odborní lektori z řad Střední policejní školy MV ČR v Brně, Školského odboru Městské policie Brno, Odboru prevence Městské policie Brně, Bílého kruhu bezpečí a dalších organizací se zaměřují na to, aby senioři byli schopni rozpoznat možné nebezpečí, eliminovat ho, nebo se mu vyhnout. Při výuce je kladen maximální důraz na chování případné oběti, které nesmí motivovat možného pachatele k útoku na danou osobu. Senior akademie se snaží naučit své posluchače takovému chování, které nebude podněcovat potencionálního pachatele k agresi.

Studijní program je realizovaný Městkou policií Brno a je určen zejména seniorům z obcí a měst v Jihomoravském kraji. Přihlásit se mohou všichni, kteří jsou již ve starobním či invalidním důchodu a budou mít na své vzdělávání čas, ale také ti, kteří ještě v důchodu nejsou, přesto si ale čas na studium najdou. Na přednáškách se tak může potkat třicetiletý invalidní důchodce s osmdesátiletými seniory. Termín senior nebo důchodový věk tady není striktně vymezený. Rovněž skutečnost, zda má uchazeč o studium na Senior akademii úplné střední vzdělání nehraje roli. Po ukončení studia obdrží absolventi Senior akademie „osvědčení o absolvování“, žádnou znalostní zkoušku skládat nemusí.

Studijní program je zcela bezplatný. Je dotován Statutárním městem Brnem, Jihomoravským krajem a Městkou policií Brno (Městská policie Brno, ©2006-2019).

4.1 Vzdělávací schéma

Jak uvádí webový portál Městské policie Brno (Městská policie Brno, ©2006-2019), vzdělávací schéma zahrnuje čtyři úrovně vzdělávacích programů a úroveň aktivního komunitního dobrovolnictví. Celý vzdělávací program trvá šest měsíců, od poloviny září do dubna. Přednášky jsou koncipovány do bloků o třech vyučovacích hodinách (po 45 minutách) v jednom dni v týdnu.

Základní program se orientuje na problematiku „Jak se nestát obětí“. Jeho cílem je obohatit seniory o informace, znalosti a dovednosti, které jsou důležité pro bezpečný život ve společnosti. V průběhu šesti měsíců absolvují posluchači cyklus odborných přednášek a poznávacích exkurzí do oblasti činnosti některých útvarů Městské policie v Brně. V nabídce základního studia jsou i volitelné kurzy, kde je možné procvičit si některé osobité znalosti a dovednosti. Existuje zde také možnost odebírat tištěné periodikum „Absolventské listy“, které vychází čtvrtletně. Celkový rozsah základního programu činí 93 hodin. Přednášky se konají každé pondělí od 9:00 do 12:00 hodin v preventivně vzdělávacím areálu na Bauerově ulici v Brně, který je pro seniory dobře přístupný, je vybavený moderní vzduchotechnikou a audiovizuální technikou.

Všichni absolventi základního programu mohou být zařazeni, pokud o to mají zájem, do Pokročilého programu. Tento „druhý semestr“ navazuje na probíraná témata základního programu a dále je rozšiřuje. Studijní program nese podtitul „Senior jako poškozený, svědek nebo oznamovatel“ a posluchači získávají informace týkající se oznámení nebo svědectví, učí se, jak komunikovat se státní správou, samosprávou nebo složkami integrovaného záchranného systému. Výuka zahrnuje 25 přednáškových bloků v rozsahu 75 hodin. Probíhá vždy v pondělí odpoledne od 13:00 do 16:00 hodin. Rovněž v tomto programu je 12 výukových hodin vymezeno na exkurze.

Třetí úroveň vzdělávání na Senior akademii tvoří volné osvětové programy, určené převážně pro organizovanou část populace seniorů. Může se jednat o neziskové organizace, různá zájmová sdružení, kluby seniorů a další. Tyto programy nejsou zařazeny mezi studijní, jedná se o jednorázové akce, které mají převážně osvětový charakter a orientují se hlavně na prevenci podvodů, krádeží a prevenci násilí páchaného na seniorech.

Od školního roku 2014/2015 zahájila Městská policie Brno spolupráci se spolkem „PRESAFE“. Tento připravuje nadstavbový studijní program, který prohlubuje znalosti z akademie a tvoří poslední, čtvrtou úroveň vzdělávání.

Projekt Senior akademie odstartoval ve školním roce 2006/2007. Jeho zakladatelé předpokládali účast okolo 20 posluchačů v ročníku. Nakonec se jich hned v tomto prvním roce přihlásilo 107 a převážnou část tvořily ženy. A zdaleka se nejednalo pouze o „dědečky a babičky na penzi“. V přednáškovém sále se i dnes setkávají pracující důchodci, kteří se na výuku uvolňují v zaměstnání, ale i ti, pro které je studium jednou z forem trávení volného času (Policista, 2007). Podle jednoho ze zakladatelů Senior akademie, byl nejstarším

posluchačem muž, jehož věk činil v době studia ve školním roce 2017/2018 úctyhodných 92 let. A zajímavá je rovněž skutečnost, že ani vzdálené bydliště není pro některé seniory překážkou. Jedna z posluchaček dojížděla na přednášky až z Frýdlantu nad Ostravicí. V jednom roce absolvovala základní i pokročilý program a na cestách vlakem tak strávila cca 200 hodin.

Je zřejmé, že se na Senior akademii v Brně podařilo vybrat výuková témata, která zaujala a lektory, kteří dokáží své posluchače motivovat a posílit jejich pocit bezpečí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Empirická část bude navazovat na předešlou část teoretickou. Postupně budou popsány jednotlivé kroky mého výzkumného šetření, objasněny cíle, výzkumná otázka a technika sběru dat a bude charakterizován výzkumný vzorek. Následovat bude vyložení analytického příběhu a představení výsledků realizovaného výzkumného šetření.

5.1 Výzkumný problém, cíl výzkumu a výzkumné otázky

Výzkumným problémem je Vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně.

Cílem tohoto výzkumného šetření je zjistit, jaká jsou specifika vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně z pohledu tamních lektorů. Jak již bylo uvedeno v předchozí teoretické části, vzdělávání seniorů se od vzdělávání ostatních věkových kategorií v mnohém odlišuje. Jde o velmi osobitou skupinu studentů, která vyžaduje specifický přístup a tato práce se bude zabývat právě specifiky, přístupem a kompetencemi lektorů Senior akademie k jejím studentům. Pro tento účel byla zvolena hlavní výzkumná otázka:

HVO: Jaká jsou specifika vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně z pohledu lektorů?

Pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky byly zvoleny dílčí výzkumné otázky:

DVO1: Jak se lektori Senior akademie připravují na výuku?

DVO2: Jaké didaktické metody používají lektori Senior akademie?

DVO3: Jaké rozdíly vnímají lektori mezi vzděláváním dospělých v produktivním věku a vzděláváním seniorů?

DVO4: Které z lektorských kompetencí, jimiž disponují, považují při vzdělávání seniorů za klíčové?

Vzhledem ke zvolené problematice byl pro odpověď na hlavní výzkumnou otázku zvolen kvalitativní přístup. „Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval. Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací“ (Švaříček & Šedřová, 2007, str. 24). Kvalitativní přístup byl vybrán z důvodu potřeby detailního proniknutí do problematiky a rovněž za účelem získání subjektivního pohledu lektorů na specifika vzdělávání seniorů.

I přes výše uvedené, ale vykazuje kvalitativní výzkum jisté nedostatky. Jde zejména o jeho časovou náročnost, nemožnost zobecnění výsledků nebo nízkou reliabilitu. Tu je ovšem možné nahradit kritériem správnosti a pečlivosti. „Výzkumník by měl pracovat jen s těmi informacemi, které získal, a neměl by vkládat do úst účastníků výzkumu svoje myšlenky“ (Švaříček & Šed'ová, 2007, str. 40). Jistý problém pak představuje také subjektivní vnímání výzkumníka, kdy každý jedinec může při analýze identických dat dospět k jinému závěru.

5.2 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří čtyři respondenti (jeden muž a tři ženy), kteří přednáší na Senior akademii v Brně. Kontakty na respondenty byly získány od jednoho z tamních lektorů, který stál u zrodu Senior akademie, dosud na ní také působí a zároveň je pracovníkem Preventivně informačního oddělení Městské policie v Brně. Prvotně své kolegy na akademii oslovil on a s jejich svolením mi na ně předal kontakt – buď na e-mail nebo na mobilní telefon. Následně byli vybraní lektori formou e-mailu požádáni o spolupráci na mém výzkumu. Bylo jim vysvětleno, o jaký výzkum se jedná a jaký je jeho cíl. Všichni ze mnou oslovených lektorů s rozhovorem souhlasili. Následovala další komunikace týkající se dohodnutí termínů našich osobních setkání, což vzhledem k jejich pracovnímu vytížení nebylo vždy jednoduché, nicméně nakonec se vždy termín, který vyhovoval oběma stranám, podařilo nalézt.

Pro představení jednotlivých respondentů je uvedena následující tabulka. Jména lektorů byla vzhledem k zachování anonymity nahrazena pseudonymy a seřazena chronologicky dle pořadí v jakém probíhaly jednotlivé rozhovory.

Tabulka č. 2: Charakteristika výzkumného vzorku

Jméno	Délka působení na Senior akademii	Profese	Přednášená témata
pan Sladký	14 let	Zaměstnanec Městské policie	Prevence majetkové kriminality, prevence násilné kriminality, sousedské spory, dopravní výchova
paní Rychlá	12 let	Zaměstnanec HZS	Požární ochrana
paní Horká	8 let	Zaměstnanec ZZS	Zdravotnická záchranná služba, tísňová linka
paní Kyselá	2 roky	Zaměstnanec Bílého kruhu bezpečí	Práva obětí trestných činů, Jak se nestát obětí

5.3 Technika sběru dat

Pro tento výzkum byl zvolen hloubkový polostrukturovaný rozhovor, který je jednou z nejčastěji používaných metod sběru dat v kvalitativním výzkumu. Polostrukturovaný rozhovor vychází z předem připraveného seznamu témat otázek, který je přiložen v příloze. „Pomocí otevřených otázek může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku“ (Švaříček & Šed'ová, 2007, str. 161). Podstatu rozhovoru a vztah badatele ke skutečnosti a k účastníkům výzkumu zajímavě vysvětluje Kvale. Jeho „metafora cestovatele popisuje výzkumníka jako poutníka, který svoje zážitky z cest bude vyprávět po příjezdu domů. Cestovatel prochází neznámou krajinou a potkává její obyvatele, občas se zastavuje u zajímavých míst a rozpráví o různých tématech. Svoje zážitky po návratu domů převypráví ve formě příběhu krajanům“ (Kvale in Švaříček & Šed'ová, 2007, str. 161).

Podle dílčích otázek byl následně rozhovor rozčleněn do pěti částí. První část tvoří otázky identifikační, druhá část zahrnuje otázky přípravy lektorů na výuku a třetí část se týká metod, které lektori Senior akademie při výuce používají. Ve čtvrté části jsou obsaženy otázky zaměřené na rozdíly ve výuce osob v produktivním věku a ve výuce seniorů, a pátý soubor otázek věnuje pozornost kompetencím, které tamní lektori považují za klíčové.

Tazatelské schéma:Identifikační otázky

TO1: Jak dlouho přednášíte na Senior akademii?

TO2: Jak Vás napadlo věnovat se profesně seniorům? Dostal/a jste nabídku přednášet na Senior akademii nebo jste tuto instituci sám/sama oslovil/a?

TO3: Souvisí tato práce nějak s oborem, který jste vystudoval/a?

TO4: Jaká témata na Senior akademii přednášíte?

Jak se lektori Senior akademie připravují na výuku?

TO5: Vzpomenete si ještě na svoji první přednášku na půdě Senior akademie? Přípravoval/a jste se nějak jinak, než před přednáškou jiným věkovým skupinám?

TO6: Dnes se na výuku seniorů připravujete? Kolik času Vám tato příprava zabere?

Jaké didaktické metody výuky používají lektori Senior akademie?

TO7: Jaké metody při výuce seniorů používáte?

TO8: Používáte nějaké didaktické pomůcky?

TO9: Máte od svých studentů-seniorů nějakou zpětnou vazbu? Nakolik je pro Vás důležitá?

Jaké rozdíly vnímají lektori mezi vzděláváním dospělých v produktivním věku a vzděláváním seniorů?

TO10: Jak taková přednáška pro seniory vypadá? Má odlišný průběh než přednáška studentům v produktivním věku?

TO11: Je pro Vás náročnější výuka studentů v produktivním věku nebo výuka seniorů na Senior akademii?

TO12: Obohatila Vás výuka seniorů nějak profesně?

TO13: Dokázal/a byste pojmenovat svůj největší úspěch/neúspěch při přednáškách na Senior akademii?

Které z lektorských kompetencí, jimiž disponují, považují při vzdělávání seniorů za klíčové?

TO14: Jaké lektorské kompetence jsou podle Vás pro vzdělávání seniorů klíčové?

TO15: Kterou z nich považujete za vůbec nejdůležitější?

TO16: Pokračujete nějakým způsobem ve svém dalším vzdělávání?

TO17: Jakou by podle Vás měl mít lektor pro vzdělávání seniorů kvalifikaci?

V kvalitativním výzkumu je velmi důležitá míra důvěry a otevřenosti respondentů vůči výzkumníkovi. Podle Švaříčka & Šed'ové (2007, str. 76) existují čtyři typické role, ve kterých může výzkumník v terénu vystupovat. Pro tento výzkum byla zvolena role cizince, který do zkoumaného prostředí vstupuje jednorázově za účelem zaznamenání zjišťovaných informací. Jednotlivé rozhovory probíhaly vždy na základě předchozí dohody v určeném termínu, většinou na pracovišti respondentů a trvaly průměrně 60 minut. Na začátku každého rozhovoru byly respondentům vždy zopakovány cíle výzkumu a dotyčný lektor byl požádán o souhlas s nahráváním našeho rozhovoru na hlasový záznamník. Podle Hendla (2005, str. 155) je poučený souhlas jednou z důležitých zásad etiky při výzkumném šetření. Další zásadou tohoto výzkumu byla anonymita. Všichni lektori byli v úvodu rozhovoru ujištěni o jeho anonymitě. Pravá jména respondentů byla nahrazena pseudonymy, neboť jak uvádí Švaříček & Šed'ová (2007, str. 45), data, podle kterých by se dala určit identita respondentů, nesmí být sdělena.

5.4 Analýza dat

Rozhovory byly nahrávány na hlasový záznamník v mém mobilním telefonu. Následně byly doslovně přepsány do formy textu, čímž bylo získáno poměrně rozsáhlé množství materiálu, jenž bylo nutné podrobit systematické analýze. Univerzálním a velmi efektivním způsobem jak analýzu zahájit je otevřené kódování. Podle Švaříčka & Šed'ové (2007, str. 211) „kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje“. K analýze dat bylo přistoupeno metodou *papír a tužka* tím způsobem, že k jednotlivým sekvencím textu byly přiřazovány různé kódy (ukázka kódování je přílohou č.), přičemž byl současně vytvářen jejich seznam. Následně byly kódy ze seznamu kategorizovány podle podobnosti nebo jisté souvislosti. Dále bylo pokračováno s použitím techniky *vyložení karet*. „Jde

zkrátka o to, že výzkumník vezme kategorizovaný seznam kódů, kategorie vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií“ (Švaříček & Šed'ová, 2007, str. 226). Tímto vznikly kategorie:

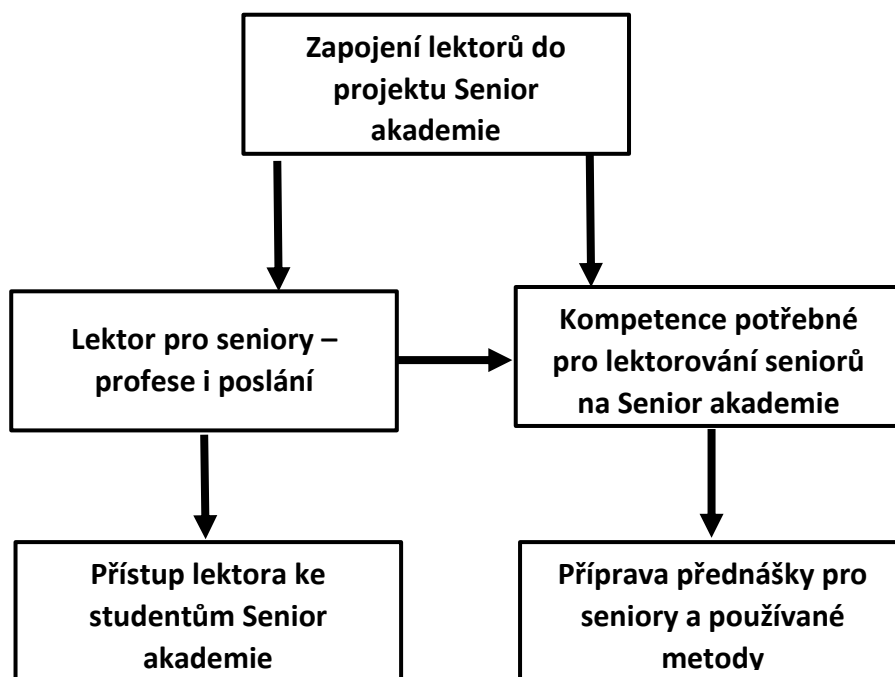
- Zapojení lektorů do projektu Senior akademie
- Kompetence potřebné pro lektorování seniorů na Senior akademii
- Příprava přednášky pro seniory a používané metody
- Lektor pro seniory: profese i poslání
- Přístup lektora ke studentům Senior akademie

Poté byla vytvořena kostra analytického příběhu, což je v podstatě jednoduchý popis vzniklých kategorií a vztahů mezi nimi. Účelem vytvoření takové kostry bylo především vystihnout, co bylo objeveno a vytvoření osnovy analytického příběhu. Následovala interpretace zjištěných dat.

6 INTERPRETACE DAT

V této kapitole budou interpretována výsledná data, která byla získána. Kostra analytického příběhu je přiložena se záměrem snadněji vystihnout vzájemný vztah mezi jednotlivými kategoriemi.

Obrázek č. 1: Kostra analytického příběhu (vlastní zpracování)

Většina lektorů působících na Senior akademii se s přednášením věkové kategorii seniorů neseťkává poprvé. Řada z nich se této cílové skupině věnovala a věnuje v rámci preventivních programů svého zaměstnavatele. Příprava přednášek i používané didaktické metody jsou do značné míry ovlivněny jejich lektorskými kompetencemi a praktickými zkušenostmi. To, jak lektori Senior akademie vnímají své posluchače, souvisí i s jejich celkovým pohledem na edukaci seniorů, která pro ně může být součástí zaměstnání a zároveň může být vnímána jako poslání. Lektori působící na Senior akademii nemusí mít pedagogické vzdělání, důraz je zde kladen především na oborovou znalost a schopnost pracovat se cílovou skupinou seniorů. K otázce kvalifikace lektora pro seniory přistupují různě, což je do jisté míry ovlivněno jejich celkovým pohledem na otázku edukace seniorů. V následujících subkapitolách budou vyhodnoceny jednotlivé výzkumné otázky.

6.1 Zapojení lektorů do projektu Senior akademie

V této kapitole budou interpretovány výsledky výzkumu, které se týkají zapojení lektorů do projektu Senior akademie.

Z výpovědí všech dotazovaných osob, vyjma pana Sladkého, který se osobně na založení Senior akademie podílel, je zřejmé, že působení na Senior akademii nevzešlo z jejich vlastní iniciativy. Ve všech případech byli osloveni právě panem Sladkým se žádostí, aby se do lektorování seniorů zapojili. Toto popisuje paní Rychlá: *„To nenapadlo vůbec mě, jednoznačně s tímto za mnou přišel pan Sladký s paní Malíkovou z Městské policie. Paní Kyselá tuto skutečnost potvrzuje: „Oslovil mě pan Sladký, zná mě už z mého předchozího zaměstnání...bylo více zaměřeno na mládež, přednášení o prevenci, kriminalitě z toho sociálního hlediska. U Pana Sladkého se ovšem o vlastní iniciativu jednalo: „To, že tam přednáším, byla moje iniciativa, protože v podstatě ty úplné prvopočátky té prevence, a do dneška to tak v některých městech mají, mají založenou prevenci jenom na přednáškách. My jsme to ale chtěli povýšit, my jsme si nemysleli, že ta přednáška sama o sobě stačí...Mně to připadalo takové nekonceptní, jo, takové přijdu tam, hodinku tam něco říkám a zase přijdu za rok nebo někdy jindy, a hlavně za tu hodinu jim nestihnete říct...bylo to takové nedůstojné.“* U mnou oslovených respondentů vzešel tedy prvotní impuls k působení na Senior akademii od pana Sladkého, který pracuje u Městské policie v Brně a v rámci svého profesního zařazení se věnuje preventivním programům pro občany. Lektory vybíral jednak na základě své osobní zkušenosti s jejich způsobem prezentace a jednak podle zajímavosti a přínosnosti tématu, tak aby koncepčně zapadlo do programu Senior akademie, což potvrzuje výpověď paní Rychlé: *„Oni mě oslovili s tím, že my jsme se setkávali už na nějakých přednáškových akcích a samozřejmě všechno má nějaký vývoj, oni viděli, co my prezentujeme a co chceme do těch lidí za informace dostat a korespondovalo to s tím, co vlastně celá ta akademie chce těm seniorům.“* Na to, jaké má takový lektor zkušenosti s věkovou kategorií seniorů, jakými kompetencemi disponuje, je v první fázi jejich výběru nahlíženo minimálně, k čemuž odkazuje výpověď paní Horké: *„Pedagogické vzdělání nemám, prostě to tak vyplynulo dobou a časem, kdy vlastně to začalo nějakými prezentacemi na seminářích, kongresech nebo něco takového a potom ta výuka třeba...já učím pouze to, v čem jsem kovaná.“*

Působení mnou oslovených lektorů na Senior akademii v Brně jednoznačně souvisí s profesí, kterou vykonávají. Paní Kyselá uvádí: *„To, co přednáším souvisí s tou prací,*

co dělám, což je řekněme sociální práce, psychosociální poradenství, a pedagogiku studuji teď.“ Paní Horká navazuje: *„Je to o tom, že učíme, předáváme ty naše znalosti a zkušenosti vlastně z těch částí té činnosti, co ovládáme, na které se specializujeme.“* Na potřebu doplnění pedagogického vzdělání pak upozorňuje paní Rychlá: *„Ano, věnovala jsem se pedagogice, protože to vzdělávání dělám a pedagogické vzdělání jsem neměla. Nikdo je po mně oficiálně nechce, nepotřebuju ho, ale sama jsem cítila, že bych si tuhle záležitost měla nějakým způsobem doplnit.“* Z jednotlivých výpovědí se dá usuzovat, že všichni lektori působící na Senior akademii přednáší pouze témata, která jsou jim vlastní. Vždy se jedná o jejich praktické znalosti a zkušenosti z oboru, kterému se věnují profesně, kterému rozumí a mají v něm bohatou praxi. Všichni respondenti mají rovněž zkušenost s přednášením různým věkovým skupinám.

Svoji první přednášku si většina z nich pamatuje. Většinu z nich zaskočil počet studentů seniorů, což ilustruje paní Horká: *„Musím říct, že jsem nevěděla, co od toho můžu čekat, byla jsem strašně nesvá, nervózní, byla jsem překvapená tou účastí, ale velice mě překvapili, že jo...tím svým přístupem.“* Paní Kyselá dodává: *„...přednáším ve všemožných klubech, senior pointech, kde těch lidí je míň, ale ta skladba, ten průběh, jak přednášet seniorům je stejný.“* Každý z mnou oslovených lektorů se na svou první přednášku na Senior akademii důkladně připravoval. Na tento fakt upozorňuje paní Kyselá: *„...senioři mají svá specifika a aby to fungovalo, tak je potřeba se na to připravit. I po té obsahové stránce, protože senioři, pokud se vzdělávají, tak je to opravdu zajímavá a chtějí to vědět, takže je dobře zjistit, co je na tom zajímavá a co chtějí a dát jim to, co chtějí.“* A paní Horká dodává: *„Když nic, tak tu přednášku musíte nachystat, nějaké obrázky do prezentace, aby to bylo zajímavé, motivující.“* Zajímavý postřeh představuje pan Sladký: *„Zjistil jsem třeba, že si můžu dovolit i nějaké vtipy, které se týkají jako těch seniorů...testoval jsem, jestli je můžu vždycky po nějakých 10-15 minutách probudit nějakým něžným vtípkem, samozřejmě jsem to vyvažoval i nějakým vtípkem na policajty.“* Každý z mnou oslovených lektorů na svou první přednášku na Senior akademii vzpomíná velmi rád. Někteří byli překvapeni vysokým počtem seniorských posluchačů v přednáškovém sále, nicméně alespoň minimální zkušenost s touto cílovou skupinou studentů měli už dříve všichni, tudíž nezůstali zaskočeni ani velkým množstvím dotazů k tématu, což je pro seniory typické. Bezprostřední reakce posluchačů Senior akademie na přednášku je lektory chápána jako jistý typ zpětné vazby. Paní Kyselá říká: *„Ta úplně nejzákladnější zpětná vazba je, že to prostě vidíte, jak ti studenti reagují, jak se ptají, jestli je to zajímavá, jestli se prodlužuje ten čas té přednášky, což nemá*

být, na druhou stranu je to hezký v tom, že je to zaujalo...pro mě je ta zpětná vazba největší v tom, že se ti studenti sami potom na nás obracejí, volají, posílají své známe, blízké, kteří potřebují pomoc, takže to je ta zpětná vazba v tom, že je to obohatilo.“ Na tuto skutečnost navazuje paní Rychlá: *„Pro mě je taky důležitá zpětná vazba, takže já odcházím z přednášky s tím, že jestliže to je první přednáška a objeví se dotazy, které nejsem schopna na místě zodpovědět..., snažím se o to v další návazné hodině. A jestli ani tam se ten problém nepodaří vyřešit, tak všichni mají na mě kontakty, celá řada posluchačů to využívá i v tom dalším období.*“ Speciální způsob, jak získat od studentů Senior akademie zpětnou vazbu popisuje pan Sladký: *„...máme takovou anketu Lektor roku, takový Zlatý slavík u nás, kdy oni na konci toho ročníku dávají svoje body jednotlivým lektorům a mají je hodnotit podle tématu, podle způsobu prezentace, jak s nimi mluví, jestli jim bylo dobře rozumět. ..., no a my pak z toho víme toho lektora, ale i to téma, protože jedno z kritérií je i to téma, které je zajímavé.*“ Zpětná vazba je pro lektory důležitá, jak z osobního, tak i z profesního pohledu. Má různou podobu. Někteří lektori hovoří o skutečnosti, že senioři se zájmem vstupují do diskuse, ať už v průběhu přednášky nebo po jejím skončení, kladou dotazy, kontaktují přednášející

e-mailem, kdy za přednášku děkují nebo taky žádají o doplňující informace, materiály nebo o radu. Svě lektory poznávají na ulici, zdraví je, po skončení přednášky tleskají. Z výše uvedeného můžeme usuzovat, že působení na Senior akademii motivuje lektory k jejich další přednáškové činnosti, nutí je stále se vzdělávat a sledovat veškeré změny, které se v konkrétním oboru vyskytují, čímž si neustále udržují svou profesní znalost. Za zmínku ovšem stojí také radost a optimismus, který tato práce lektorům přináší, což velmi pěkně vystihuje paní Kyselá: *„Mně to baví, protože já si to věřím, co říkám a pro mě je taky hezký vidět, že ti senioři nejsou jenom ti, co berou studenty v tramvaji berlí, protože je nepustili hned sednout. Ale jsou to také ti, co chodí na všechny typy univerzit, užívají si život, zvládnou pomáhat vnoučatům, jezdit na Korsiku, a ještě tady na Senior akademii střílet z flinty. Je to pro mě výhled na to, že v jakémkoliv věku je možné žít hezky, smysluplný a vzájemně obohacující život. I když tělesné funkce slábnou, tak to nemusí souviset s tím, jak kvalitní život ten člověk žije.*“

6.2 Klíčové kompetence lektorů Senior akademie

Vymezením kompetencí, které jsou pro vzdělávání seniorů důležité, se detailně zabývala teoretická část mé bakalářské práce. Pohled lektorů na ně se do značné míry odvíjí od jejich

celkového pohledu na edukaci seniorů. Tato kapitola bude zaměřena na názor lektorů Senior akademie na to, které kompetence pro vzdělávání seniorů oni považují za důležité, a o kterých si myslí, že jsou klíčové.

Z rozhovorů s respondenty vyplynulo, že za jednu z nejdůležitějších kompetencí ve vzdělávání seniorů považují znalost tématu. Poukazují přitom na náročnost této cílové skupiny, což velmi pěkně ilustruje výpověď paní Rychlé: *„Seniori jsou poměrně náročné publikum, ti Vám nic neodpustí..., jsou to lidé, kteří jsou praktici, kteří už nemají důvod být loajální k nikomu než k sobě, takže tam jsou otázky velmi často na tělo a bez praxe, bez předchozího vzdělávání v té oblasti neuspějete.“* Na to navazuje paní Horká: *„Já si osobně myslím, že to musí být praktik, který se v té praxi pohybuje, umí to namodelovat na reálné situace, které se staly. Ti teoretici, to si můžete přečíst nějakou odbornou literaturu, že jo.“* Další z důležitých kompetencí, které lektori zmiňují, jsou kompetence sociální, emoční. Vyzdvihují důležitost empatie, schopnost vcítit se, schopnost přiměřeně reagovat. Jak upozorňuje paní Rychlá: *„Jsou to lidé, kteří mají své zdravotní problémy, problémy v rodině, obrací se na nás s věcmi, které třeba vůbec nesouvisí s naší tematikou. Ti lidé se v akademii jakoby rozzáří, oni se dostanou do kolektivu, někdo je bere za lidi rovnocenné, a jestli ten lektor tu empatii nemá, tak by tam neměl být.“* Předchozí uvedené kompetence doplňuje pan Sladký, který považuje za důležitý také způsob a formu přednesu: *„Můžete jim říkat úplný nesmysly, ale říkáte to tak úžasně, že poslouchají. Protože co je mi platný, že jim říká úžasný věci, když ho nikdo neposlouchá, když je nezaujme ty lidi. Takže mluvit pomalu, vtipně, používat příklady z praxe..., pak ta forma, jak to říká. Já už dopředu vím, u některých lektorů, že po skončení přednášky budou někteří seniori frflát, nebo odejdou dřív, po přestávce.“* Výčet klíčových kompetencí doplňuje paní Horká, která klade důraz na práci s hlasem: *„Je to o té intonaci, tón hlasu, někde přidat, jinde ubrat. Musíte mít i nějaký hlasový fond, já třeba mikrofon většinou nemám, potřebuju i hodně pracovat rukama a většinou to ukřičím.“* Všichni respondenti se shodují na skutečnosti, že je důležité být odborníkem ve svém oboru, který přednáší, a dokázat propojit teoretické informace, které chce seniorům předat se svými praktickým zkušenostmi. Lektori Senior akademie poukazují na fakt, že pouze teoretik by před seniory neobstál. Z rozhovorů je dále patrné, že informace je nutné předávat seniorům srozumitelně, tak, aby je všichni posluchači pochopili a dokázali je v případě potřeby využít i v běžném životě. Podle pana Sladkého: *„...je strašně těžké najít lektora, který umí, umí hezky mluvit, je spontánní, mluví hezky, nahlas..., gestikuluje, fórečky, to co jim chce, to jim řekne, přitom se ty duchničky (tak mi jim hezky říkáme) u toho*

baví. Takže to je asi to, mluvit srozumitelně a pak ještě další věc, to třeba neuměl jeden inženýr, nepochopil, na koho mluví. Byl odborníkem na slovo vzatým, ale mluvil v odborných termínech, jako by měl před sebou inženýry nebo studenty z fakulty, nedokázal přehodit výhybku.“

Postoj lektorů k otázce jejich dalšího vzdělávání, které by mohlo jejich lektorské kompetence prohloubit je odlišný. Část lektorů považuje za dostatečné své sebevzdělávání. Paní Horká uvádí: *„já jsem takový samouk. Co je moje taková největší škola, my u nás v organizaci (ZZS) to máme nastavený tak, že si prostě uděláme prezentaci a máme jedenkrát za rok vždycky lektorské soustředění a tam to vždycky odprezentujeme a máme tu zpětnou vazbu těch lektorů. ...na ty lektorský kurzy vůbec, žádný speciální jsem neměla.“* Tento názor doplňuje pan Sladký: *„Já bych ty kurzy nevylučoval, je to dobrý, ale je důležitý, jak je ten člověk nastavený ze své podstaty. Tu empatii, tu se člověk podle mě nenaučí. Bud' to tam máte, nebo nemáte. Ta empatie je klíčová.“* Paní Rychlá, která si jako jediná z mých respondentů doplnila i pedagogické vzdělání, má postoj odlišný. Na otázku přínosnosti lektorských kurzů reagovala: *„Jednoznačně ano, vždycky to ale závisí na tom lektorovi. Já jsem měla štěstí, měli jsme ve všech případech lektora, který měl co předat. Pro mě to bylo velmi přínosné, jsem vděčná...“* K otázce svého eventuálního dalšího vzdělávání uvedla: *„Pro mě to není klasická přednáška, kdy stojím za pultíkem a předcítám, ale já sama se tím hrozně učím, protože je spousta dotazů, které musím zjistit, nebo se vyskytují nově..., pro mě je ta zpětná vazba přímo v té hodině k nezaplacení“* a následně dodává: *„Ono to tak nevypadá, ale každá hodina, kterou odpřednášíte, nebo kterou tomu svému oboru věnujete, tak je dalším vzděláváním pro mě a u té Senior akademie to platí dvojnásob.“*

Tuto kapitolu tedy lze shrnout následovně. Lektori Senior akademie se na kompetencích, které považují pro vzdělávání seniorů za klíčové v podstatě shodnou. Mělo by se podle nich jednat o odborníka v oboru, který má dostatek praktických zkušeností, jež dokáže zajímavě a srozumitelně předávat. Zároveň by to měl být člověk velmi empatický. Důraz tedy kladou hlavně na kompetence odborné a osobnostní, lektorské a andragogicko-geragogické kompetence někteří z nich za stěžejní nepovažují. Tady ovšem vyvstává otázka, jaká je záruka, že třeba vynikající odborník v oboru bude schopen své znalosti kvalifikovaně předat? S ohledem na poznatky z odborné literatury uvedené v teoretické části je možné poukázat na fakt, že ani excelentní odborník ve svém oboru, nemusí být zároveň dobrým lektorem. Podle výpovědí jednotlivých respondentů ale považují někteří z lektorů své kompetence za dostatečné a nad jejich dalším prohlubováním nepřemýšlí. Mají za sebou

řadu let praxe, na přednášky je ohlas veskrze pozitivní, takže nemají potřebu ani motivaci dále své kompetence prohlubovat. Jiní naopak považují své další vzdělávání za přirozenou součást osobního i profesního života.

6.3 Didaktické metody lektorů Senior akademie a příprava výuky

Třetí kapitola objasňuje výsledky výzkumu, které se týkají přípravy přednášky pro cílovou skupinu seniorů a metod, které lektori při edukaci seniorů používají.

Všichni mnou oslovení lektori se na přednášky i po letech praxe stále připravují. Každému z nich zabírá tato příprava jiný čas. Vzhledem k tomu, že lektori působící na Senior akademii přednáší témata, která jsou jejich profesí, a která už většinou přednášeli, ať už na půdě akademie, nebo někde jinde, využívají materiály už připravené, a informace v nich uvedené většinou pouze obměňují a doplňují. To potvrzuje pan Sladký, který uvádí: „*No, my vlastně přednášíme od září do dubna a já v podstatě kromě jiné práce, tak vždycky, když něco zaregistruju, něco nového, nějakou vychytávku, tak hned sednu, otevřu si počítač a hned si to do toho poznamenám.... Už to není tak, že bych vytvářel úplně novou prezentaci*“ Toto doplňuje paní Horká: „*...člověk jakoby těch přednášek má spoustu, tak aby se mu to nepopletlo, tak jeden dva dny předem si to přečtu. Ono se tam naštěstí u nás toho tolik nemění, ten zákon o ZZS je standardně daný, ale musíte, abych nemotala hrušky s jablky.*“ Potřebu si témata takzvaně oprášit zmiňuje i paní Rychlá: „*Musíte se připravit, vždycky, na každý rok..., je spousta novinek, spousta věcí, které se v rámci naší legislativy mění, takže neexistuje, že prostě přijdete a bez přípravy mluvíte.*“ Nad odlišností cílových skupin a s tím souvisejícím zaměřením obsahu přednášky se zamýšlí paní Kyselá: „*Každá ta skupina je jiná, takže chci vědět, pro koho přednáším..., alespoň mít představu o tom, kdo bude cílová skupina..., co teda chtějí, ten objednatel by si to měl říct, co má být cílem, co má být obsahem... Pak taky důležité, čas. Jestli je to na dvě hodiny, na tři... Je potřeba všechno sledovat, zákony se mění, statistika, informace se mění, takže to není udělat si celou přednášku znovu, to určitě ne, ale dotvořit ji..., podle toho, ke komu to má směřovat. A ti studenti na Senior akademii jsou každý rok taky jiní..., to téma je teda stejné, ale každá ta skupina je jiná, má zájem o něco jiného.*“ Paní Kyselá tady otevřela otázku odlišnosti přípravy přednášek pro věkovou skupinu seniorů a přednášek pro studenty jiných věkových kategorií. K tomuto tématu dodává: „*Starší člověk s těmi informacemi pracuje jinak a ta paměť pracuje jinak. Takže na to je potřeba dát důraz, aby ty věci byly praktický, aby je zaujaly, konkrétní, aby věděli, na co jim ty informace budou.*“ Na důležitost přizpůsobit

obsah přednášky věkové skupině posluchačů apeluje paní Horká: „...jako, když půjdu ke středoškolským studentům, tak budu cílit třeba na Extáze versus Red bull, že jo, nebo drogy, opilost, auto, u těch starších budu cílit na zhoršení chronických onemocnění.“ S tímto názorem se shoduje i postoj paní Rychlé, která navazuje: „Moje přednáška vychází na leden a únor, tam já zohledňuju rizika, která jsou spojená s tou dobou. A když zjistím v průběhu roku, že se někde zvýšil počet lidí, kteří zemřou při vypalování trávy, tak já okamžitě zařazuju tuhle věc.“ Lektoři Senior akademie se tedy shodují, že velmi důležité je přizpůsobit obsah přednášky cílové skupině posluchačů. Téma je musí zaujmout, musí mít pocit, že se jich týká a je pro ně využitelné v praktickém životě. Shoda panuje rovněž ve způsobu prezentovaných témat. Jeden z nich popisuje pan Sladký: „...ano, jsem schopen a ochoten jim říct i něco ze svého života, že jim neříkám jenom ty pravidla a předpisy, že se s nimi podělím, a to třeba v těch přednáškách hodně využívám, vlastní zážitky ze života. Ten osobní přístup je důležitý, ty informace dává každý dobrý U3V a dobrý, kvalitní informace...“. Dále pak znovu apeluje na srozumitelnost výkladu: „...někteří prostě nedokáží ty paragrafy polidštit, používají latinu.“

Dá se konstatovat, že aniž by měl některý z lektorů odborné znalosti z andragogiky nebo geragogiky, každý z nich si nějakým způsobem uvědomuje specifika této věkové kategorie. Snaží se seniory zapojovat do diskuse, výklad staví na praktických příkladech, vnímá jejich možné bariéry, např. věk, zdravotní nebo psychický stav. Jak je uvedeno v teoretické části, jedním ze specifík seniorského věku je klesající rychlost vnímání. I k této skutečnosti lektori Senior akademie dle svých výpovědí přihlíží, počítají s ní a snaží se jí přizpůsobit i tempo výkladu.

Všichni mnou oslovení lektori používají pro zpracování prezentace PowerPoint a shodují se na důležitosti jednoduchého, heslovitého zpracování. Paní Rychlá popisuje: „...byla jsem na třech odborných kurzech. Jeden byl prezentace podle Steva Jobse, to jsem pak předělala úplně všechno, protože na takový impuls jsem v podstatě čekala, že je potřeba věci zjednodušit, dělat je názorně, obrázek, text vyrovnanou formou...“.

Metoda, kterou používají všichni mí respondenti jsou praktické příklady. To ilustruje paní Rychlá: „Příklady z praxe, jednoznačně. Můžeme si stokrát mluvit o tísnových číslech, které má každý znát, ale příklad konkrétního použití v konkrétních situacích z mé praxe nebo z informací, které dostávám od kolegů..., chceme po vás, abyste v případě, že se stane toto, zareagovali takto.“ To potvrzuje paní Kyselá a dodává: „...snažím se ty informace zařazovat do konkrétních případů...a dát jim prostor něco říct. Jestli s tím mají zkušenost, jestli něco

takového zažili, protože na základě těch vlastních prožitků si potom lépe fixují ty informace.“ Zařazení interaktivních prvků zmiňuje pan Sladký: *„Čím jsem starší a čím déle to dělám, tím do toho dávám více interaktivity. Hodně do toho ty (my jim pracovně říkáme duchničky) zapojuju. Nechám je, dávám jim otázky. Dám jim třeba české přísloví napsané vědeckou češtinou...a jdeme slovo po slovu.“* Využití didaktických pomůcek je při přednáškách vázáno na přednášené téma. Samozřejmostí je prezentér, data projektor, mikrofon. Paní Horká popisuje: *„Bereme je na ukázky toho, co by je mohlo zajímat, třeba sanitka a plus, pokud mají mít nějaký nácvik, třeba tu resuscitaci, tak resuscitační modely, když si chtějí obvézat tepenné krvácení, tak obvazy, takhle se k tomu stavíme.“* Paní Kyselá používá tištěné materiály, které jsou posluchačům Senior akademie ponechány k dalšímu využití. Naopak pan Sladký skripta omezuje, usiluje o to, aby si posluchači dělala poznámky sami. K dalším didaktickým pomůckám dodává: *„Říkáme jim, jaké jsou z těch obranných prostředků, jaké jsou legitimní, jaké mají výhody, nevýhody..., že musí dávat pozor na to, že se může ta zbraň obrátit proti němu..., když já vytáhnu paralyzér a neuhájím si ho.“*

Průběh přednášek jednotlivých lektorů se zpravidla nijak zásadně neliší. Přednášku zahájí pan Sladký, který pronese úvodní slovo a pak nastupují jednotliví lektori. To potvrzuje výpověď paní Rychlé: *„Takže nastoupím, pozdravíme se, podívám se, kteří studenti na mě čekají, vždycky má pan Sladký nějaké úvodní slovo k tomu, co nás čeká, a já pak začnu na základě svých bodů prezentace, ale od začátku svým studentům hlásím, že jakákoliv věc jim není jasná, je důvodem k tomu, aby zvedli ruku, abychom si ty věci vysvětlili hned.“*

Pokud bychom kapitolu přípravy přednášek pro seniory a používaných metod shrnuli, je možné konstatovat, že žádný z lektorů přípravu nepodceňuje. Informace si průběžně doplňují, aktualizují a snaží se je interpretovat takovou formou, která je pro posluchače seniorského věku přijatelná. Velkým přínosem pro posluchače Senior akademie je možnost konzultací problémů i po skončení jejich studia. Osobní a lidský přístup tammích lektorů je velmi významným faktorem ovlivňujícím kvalitu studia.

6.4 Přístup lektora ke studentům Senior akademie

Cílem této kapitoly je interpretovat výsledky té části výzkumu, která se týkala přístupu lektorů Senior akademie k jejím studentům. Všichni lektori, se kterými jsem hovořila, považují vzdělávání této věkové kategorie za velmi důležité a v dnešní době téměř nezbytné. V celkovém pohledu na vzdělávání seniorů se tedy lektori Senior akademie shodnou. V otázce přístupu ke vzdělávání této cílové skupiny, už ale taková jednota názorů nepanuje.

Paní Kyselá upozorňuje na určitou náladu ve společnosti, se kterou se občas při své práci setkává: „*Panuje taková atmosféra, že ti senioři nemají už moc co dát, nebo že nemají už takové schopnosti. Už to, že jdou na takovou přednášku znamená, že to není pravda, že se nechtějí s takovým obrazem smířit, chtějí něco dělat, a tohle je důležité podpořit a říkat jim, že to není pravda, že už jim ta paměť nefunguje, že jenom funguje jinak, že to, že neumí mačkat nové chytré telefony neznámá, že jsou ohroženější, protože spoustu jiných věcí už umí hodně dobře, protože prostě už nějak žijí šedesát, sedmdesát let..., jsou výborný.*“ Paní Kyselá dále dodává, že je velmi důležité seniory motivovat a podporovat v jejich úsilí: „*...aby důvěřovali svým pocitům, svým zkušenostem, znalostem a nenechat se znejistit tím, že ten svět je jiný, mladí to dělají jinak, ..., ale podpořit je v tom, že mají ty kompetence a mají spoustu zdrojů pro to, aby se učili nové věci a aby zvládli i ten neustále se měnící svět, a že to je taky velký poselství těch přednášek.*“

Seniory vidí lektori Senior akademie jako velmi aktivní, zodpovědné a nadšené studenty, což dokládají výpovědi všech mých respondentů. Posluchači dávají najevo svůj zájem, komunikují, diskutují. Pan Sladký popisuje: „*Ti jsou úžasní v tom, že oni tam jsou z vlastní vůle, oni tam chtějí chodit, oni to chtějí slyšet.*“ Dnešní senioři už nejsou Ti šediví dědečci a babičky se šátkem, tak jak si je pamatujeme ze svého dětství. Do přednáškového sálu Senior akademie každoročně usedají elegantní dámy v kostýmcích, upravení pánové, někteří v oblecích, kteří ovládají internet, tablety a další mobilní techniku. Nespokojí se pouze s obecnými informacemi, zajímají je detaily a podrobnosti.

Vzdělávání seniorů má ale samozřejmě určitá specifika, která je důležité respektovat. Je to cílová skupina s vyššími nároky na materiální zabezpečení přednáškového sálu, má své fyzické a jiné zdravotní handicapy, jež by měli lektori zohlednit. Tuto skutečnost ilustruje výpověď paní Kyselé: „*Většina seniorů hůř vidí, takže je potřeba, aby zobrazovací technika byla veliká, pokud je to velký sál, tak jak třeba v Senior akademii, mají víc tabulí, aby ti zezadu viděli, aby všichni seděli, aby byli přestávky, aby zase neseseděli moc dlouho..., aby se prošli, napít, na toaletu, aby byl vzduch v místnosti, aby se jim neudělalo špatně.*“ Lektori Senior akademie rovněž shodně upozorňují na obtížnější zapamatování probíraného tématu, na což ale reagují průběžným opakováním a uváděním praktických příkladů, což dokládá výpověď paní Kyselé...*pokud jde o nové informace, nemělo by jich být moc, měly by být několikrát zopakovány, dány do souvislosti s informacemi staršími, které už jsou dobře zafixované, aby se ně navázalo..., starší člověk s těmi informacemi pracuje jinak, ta paměť pracuje jinak.*“

Shoda panuje rovněž v otázce náročnosti studentů seniorského věku. Studenti Senior akademie jsou lidé s různým stupněm dosaženého vzdělání, jak uvádí pan Sladký: „*máme tady od popeláře po kandidáta věd*“, a je důležité je nepodceňovat. Mají spoustu času nastudovat si témata, která je zajímají, běžně používají jak internet, tak chytré telefony. Paní Rychlá uvádí: „*Nic Vám nedají zadarmo, nic neodpustí, jsou to lidé z praxí, nejsou to děti, které nemají potuchy o spoustě souvislostí.*“ A dodává: „*Oni mají čas řešit věci, které je opravdu zajímají, takže je tam spousta lidí, kteří se do Senior akademie přihlásí velmi dobře obeznámeni s aktuálním trendy na internetu, v obchodech..., nejsou to lidi, co sedí doma a čtou knížky.*“ Zajímavé srovnání studentů v seniorském věku a studentů teenagerů nabízí paní Kyselá: „*...senioři toho hodně ví, takže musíte být mega profesionál a vědět všechno správně, oni vám neodpustí žádnou faktickou chybu...nebudou Vás šikanovat jako teenageři, kdybyste si byla nejistá, ale pokud je nezaujmete, tak tam taky spí, nebudou skákat po oknech, jak ty děti, ale budou si tam mačkat už dneska ty mobily. Děti Vám musí uvěřit, že máte v rukou tu situaci a dospělý Vám musí uvěřit, že jste profesionál, že víte, o čem mluvíte.*“ Náročnost práce s touto cílovou skupinou doplňuje pan Sladký: „*...někdy reagují klasicky-všechno špatně, takový ten kverulant, destruktivní..., dlouho mě trvá, než je přesvědčím, že celé to studium je o tom, ne o tom, co mají dělat ti ostatní, ten stát, ta škola, stát by měl, soud by měl, takové to sekání rukou a já jim říkám, teď tady nejsme od toho, abychom řešili, co má dělat stát, co policie, ale teď se bavíme o tom, co máte dělat Vy!*“

Potřebu speciálního přístupu ke vzdělávání seniorů ale nevnímá paní Horká: „*Žádný speciální přístup nevolím, ani nevidím důvod, proč bych měla, já si myslím, že tím, aby byli s námi v té společnosti, aby se udržovali co nejdéle, nemyslím si, že by to bylo dobré z nich dělat výjimku..., to já nechci, chci, aby to bylo partnerství, jsme partáci, jsou to starší občané, od kterých se já mohu učit, ale myslím si, že bychom měli být v podstatě na stejné úrovni.*“ Paní Horká přistupuje ke vzdělávání seniorů stejným způsobem, jako ke vzdělávání jiných věkových kategorií. Odlišnosti psychické, sociální ani fyzické nechápe jako problém, tudíž k nim při edukaci seniorů nepřihlíží. Tento postoj by mohl být způsoben neznalostí specifik cílové skupiny seniorů a z ní pramenící nepřipravenosti na edukaci této věkové kategorie.

Z výpovědí lektorů Senior akademie vyplývá, že vzdělávání seniorů považují za velmi přínosné a důležité. Specifika tohoto vzdělávání nevnímají všichni jednotně, nicméně většina z mnou oslovených respondentů k nim při edukaci přihlíží. Naprosto se pak shodují v pohledu na aktivitu a nadšení, se kterými senioři ke vzdělávání přistupují. Shoda názorů

panuje rovněž v otázce náročnosti této cílové skupiny posluchačů, která od lektorů vyžaduje správné, věcné a konkrétní informace použitelné v praktickém životě, jež jsou podané profesionálním, ale lidským způsobem.

6.5 Lektor pro seniory: profese i poslání

O skutečnosti, že lektor pro vzdělávání seniorů v Národní soustavě kvalifikací ani v Národní soustavě povolání jasně profilován není, jsem se zmínila již v teoretické části. Je tedy otázka, kdo má seniory vzdělávat. Je mnoho lektorů, kteří se této činnosti věnují, někteří z nich jsou profesionálové v oboru, který přednáší, ale jaký důraz kladou na lektorskou práci jako takovou?

Z rozhovorů s mými respondenty vyznívá, že touto problematikou se ve většině případů nezabývali a nepřemýšleli o ní. Na základě mnou položené otázky byly jejich odpovědi ne zcela jednoznačné. Pan Sladký o přínosnosti studia takové profese vůbec není přesvědčen: *„Popravdě řečeno, moc na to nevěřím, buď to v tom člověku je, nebo ne. Takové ty psychologické finty, já na to moc nedám. Není to dáno tím, že se to někdo naučil ve škole. Ten posluchač pozná, jestli jste srdcař nebo ne. Musí to jít z vás, to se asi nedá naučit.“* Pan Sladký je tedy takového názoru, že lektor pro seniory je spíše poslání než profese a člověk pro něho musí mít určité osobnostní předpoklady. Nemyslí si, že člověk, který by vystudoval geragogiku, by měl lepší předpoklad pro to, aby se stal lepším lektorem. S tímto názorem souhlasí i paní Horká: *„Já si myslím, že o tom to není. Já Vám to řeknu asi tak, problém je v tom, že si o sobě každý myslí, že na to má monopol. Což si myslím, že je špatně..., ne každý vystudovaný pedagog, je dobrý pedagog..., někdo vystuduje medicínu a nikdy z něho nebude špičkový chirurg, ale třeba bude dobrý patolog nebo internista. Musíte mít ten dar, to už poznáte podle toho, podle třeba té údernosti hlasu. Třeba by ta přednáška mohla být zajímavá, ale on to neumí přednést.“* Paní Kyselá si naopak myslí, že možnost studovat geragogiku, by pro oblast vzdělávání seniorů byla velmi přínosná. Poukazuje i na zvyšující se délku dožití, lepší kvalitu života a celkovou kondici seniorů, což může být samo o sobě jedním z důvodů, proč nad profesionálním vzděláváním seniorů přemýšlet. A to i z toho důvodu, že počet lidí v produktivním věku bude dále klesat, naopak počet seniorů stoupat, tudíž se dá předpokládat, že se budou tito lidé stále častěji zapojovat do pracovního procesu i v důchodovém věku. S tím pak bude samozřejmě souviset i otázka jejich dalšího vzdělávání: *„No já si myslím, že by bylo dobré, kdyby bylo možné studovat geragogiku, protože před třiceti lety sice byly kluby seniorů a občas se něco dělo, ale nebylo vůbec žádné*

téma, těch seniorů, kteří by se systematicky vzdělávali nebylo..., možná teda že to budoucnost má, že by stálo za to jako to profesionalizovat.“ Ne zcela jednoznačný postoj k této problematice má také paní Rychlá: *„Trošku se teď objevují názory, že by se tento typ vzdělání mohl začít řešit. Já mám obavu z jedné věci..., nejsem si jistá, jestli by se našlo dost lidí, kteří by chtěli studovat, jak vzdělávat seniory. Nicméně, nějaká taková platforma...svůj význam má.*“ Paní Rychlá pak upozorňuje na důležitost zastoupení takových faktorů ve studijním programu, který by se zaměřil na psychologické aspekty doprovázející seniorský věk. A zároveň dodává: *„Ale empatii člověka k člověku, to z toho člověka nedostanete na vysoké škole, to buď v sobě má nebo je ochoten to do sebe nějak vtáhnout, anebo to v sobě nemá. Je to třeba člověk, který je vynikající v daném oboru, ale vůbec to nemusí být dobrý pedagog.*“

Většina lektorů působících na Senior akademii nemá na otázku profesionalizace lektora pro vzdělávání seniorů vyhraněný názor. Více než jako profesi chápou toto povolání jako poslání, které se nedá ve škole naučit. Jde o vnitřní nastavení člověka, jeho schopnost empatie a jeho talent a pedagogické nadání. Mnou oslovené lektory jejich práce v Senior akademii baví, přináší jim radost a duševní i profesní obohacení. Toto popisuje paní Horká: *„Dodalo mi to trpělivost, musíte jim to více vysvětlovat..., je tam spousta zajímavých lidí. Mně to určitě obohatilo, čím víc přednášíte, tím víc získáváte takovou tu jistotu.*“ Pan Sladký dodává: *„Jsem mnohem více empatictější... až moc se někdy vciťuji do těch lidí.*“ Smysl této profese shrnuje paní Kyselá: *„Na konci každé přednášky přeju všem svým studentům, abychom se už nikdy neviděli, protože to by znamenalo, že se jim žádná kriminální záležitost, se kterou by potřebovali pomoc, nestala. Ale jako úspěch vnímám to, že skrze tyto přednášky se na nás lidé obrací, konzultují ty situace..., a to je ten smysl, jednak abychom je ochránili, ale když se něco stane, aby věděli, kam se mají pro tu pomoc obrátit, proto to děláme. Nejenom aby měli zábavnější program, ale taky aby v tom reálném životě...se to nějak pozitivně odrazilo...“.*

Podle lektorů Senior akademie tedy zdaleka není pro vzdělávání seniorů tím nejdůležitějším diplom získaný na univerzitě. Za mnohem důležitější považují empatii, osobní přístup, odborné a praktické znalosti, které díky svým komunikačním schopnostem dovedou seniorům předat.

6.6 DISKUSE

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaká jsou specifika vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně z pohledu tamních lektorů. Jednotlivé dílčí cíle se týkaly přípravy lektorů na výuku, používaných didaktických metod, lektorských kompetencí a vnímání rozdílů mezi vzděláváním dospělých v produktivním věku a vzděláváním seniorů.

Všichni mnou oslovení lektori hodnotí své působení na Senior akademii velmi pozitivně. Práce se seniory je baví, naplňuje a také profesně obohacuje, protože tato skupina studentů je nesmírně zvědavá, což je nutí své znalosti a dovednosti neustále rozvíjet. Shodně považují vzdělávání seniorů za velmi přínosné a v dnešní rychlé a přetechnizované době za téměř nezbytné. Stejně jako Průcha chápou význam takového vzdělávání jako novou životní perspektivu pro seniory, přinášející jim nejen nové informace a vědomosti, ale také nová přátelství a sociální kontakty (Průcha, 2009, str. 486). Shodují se i s Číповou, která konstatuje, že vzdělávání má pro tuto věkovou kategorii pozitivní dopad na jejich zdravotní stav a příznivě ovlivňuje jejich psychickou a celkovou životní pohodu (Číповá in Veteška a Vacínová, 2011, str. 144).

Lektori působící na Senior akademii přednáší témata, kterým se věnují profesně. Přednášené problematice dokonale rozumí, teorii dokáží převést na praktické příklady, čímž činí výuku zajímavější a pochopitelnější. Podle Ratporta (2013, str. 32-34) je velmi důležité, aby si byl lektor v přednášené problematice zcela jistý, v opačném případě totiž podle něj nezdědka dochází ke ztrátě motivace a senioři svůj čas, kterého si velmi váží, investují raději do jiné činnosti. Z uvedených rozhovorů vyplývá, že lektori Senior akademie svou přípravu na přednášky nepodceňují. Všichni mnou oslovení respondenti se připravují i po letech praxe. Každému z nich zabírá tato příprava jiný čas. Vzhledem k tomu, že se ve většině případů jedná o témata, která už přednášeli, buď na půdě akademie, nebo někde jinde, využívají materiály už připravené. Informace v nich uvedené většinou pouze obměňují a doplňují, průběžně aktualizují, a snaží se je seniorům předat takovou formou, která je pro ně akceptovatelná.

Lektori Senior akademie se shodují, že velmi důležité je přizpůsobit obsah přednášky cílové skupině posluchačů. Téma musí seniory zaujmout, musí mít pocit, že se jich týká a je pro ně využitelné v praktickém životě. Stejně jako Janiš (2012, str. 33) shodně upozorňují na posluchačskou náročnost seniorů. Jejich studium je dobrovolné, uspokojuje jejich zájem o určitou problematiku a naplnit jejich očekávání není snadné. Zároveň jsou to lidé, kteří již

disponují určitými znalostmi, mají celoživotní zkušenosti a ke svým lektorům dokáží být velmi kritičtí. Shoda panuje rovněž ve způsobu prezentovaných témat. Dá se konstatovat, že aniž by měl některý z lektorů odborné znalosti z andragogiky nebo geragogiky, téměř každý z nich si nějakým způsobem uvědomuje specifika této věkové kategorie. Snaží se seniory zapojovat do diskuse, výklad staví na praktických příkladech, vnímá jejich možné bariéry, např. věk, zdravotní nebo psychický stav. Ve shodě se Špaténkovou a Smékalovou poukazují na důležitost učebního prostředí a shledávají, že čím je učební prostředí poutavější a zajímavější, tím větší je motivace a pozornost seniorů, což ve svém důsledku vede k snadnějšímu zapamatování učiva a přispívá k celkové kultivaci seniora (2015, str. 145). Jak je uvedeno v teoretické části, jedním ze specifíků seniorského věku je klesající rychlost vnímání. I k této skutečnosti lektorů Senior akademie dle svých výpovědí přihlíží, počítají s ní a snaží se jí přizpůsobit i tempo výkladu. Přesto ale jeden z mnou oslovených respondentů přistupuje ke vzdělávání seniorů stejným způsobem, jako ke vzdělávání jiných věkových kategorií. Odlišnosti psychické, sociální ani fyzické nechápe jako problém, tudíž k nim při edukaci seniorů nepřihlíží. Tento postoj by mohl být způsoben neznalostí specifíků cílové skupiny seniorů a z ní pramenící nepřipravenosti na edukaci této věkové kategorie. Rozdíly ve vzdělávání seniorů a vzdělávání jiných věkových kategorií vnímají všichni. Největší rozdíl spatřují v aktivitě a nadšení, se kterými do vzdělávacího procesu seniory vstupují. Všichni mnou oslovení lektorů používají pro zpracování prezentace PowerPoint a shodují se na důležitosti jejího jednoduchého, heslovitého zpracování. Velkým přínosem pro posluchače Senior akademie je možnost konzultací problémů i po skončení jejich studia. Osobní a lidský přístup tamních lektorů je velmi významným faktorem ovlivňujícím kvalitu a také oblíbenost tohoto studia.

Klíčové jsou podle lektorů Senior akademie kompetence osobnostní a odborné. Podobně jako Kryštof & Špaténková (2010, str. 117) kladou důraz na empatii, porozumění a respekt vůči této věkové kategorii. Stejně důležité jsou podle nich kompetence odborné. Opakovaně upozorňují na skutečnost, že teoretik bez praktických zkušeností v oboru před seniory neobstojí. Tento jejich názor potvrzuje i Špaténková a Smékalová, které míní, že seniorský věk svými specifiky předurčuje měřítko edukace a lektor seniorského vzdělávání by na tuto skutečnost měl být náležitě připraven (2015, str. 183). Naopak andragogicko-geragogické kompetence většina z mnou oslovených lektorů za stěžejní nepovažuje. Jejich dlouholetá praxe a velmi příznivý ohlas na jejich přednášky je utvrzuje v názoru, že to, co oni považují při této práci za stěžejní, se v žádné škole nikdo nenaučí. Nemají tak potřebu ani motivaci

své kompetence prohlubovat. V tomto se jejich názor s odbornou literaturou rozchází. Nicméně je tady nutné podotknout, že ani Langer tuto kompetenci ve svém rozdělení neuvádí (2016, str. 14-15), na rozdíl od Špaténkové a Smékalové, podle nichž je právě tato kompetence velmi podstatná (2015, str. 187).

Na otázku profesionalizace lektora pro vzdělávání seniorů nemá většina lektorů působících na Senior akademii vyhraněný názor. Někteří by ale možnost takového typu vzdělání přivítali. Stejně jako Špaténková a Smékalová připouští, že seniorský věk svými specifiky vyžaduje náležitou přípravu lektorů a považují tuto problematiku za aktuální (Špaténková a Smékalová, 2015, str. 191-193). Míni, že s rostoucím počtem podílu seniorů ve společnosti a prodlužujícím se věkem odchodu do důchodu, by povolání geragoga své uplatnění našlo a bylo pro společnost přínosem. Jiní ale nevidí důvod, aby taková profese vznikla. Pravděpodobně z toho důvodu, že nevnímají zásadní odlišnosti cílové skupiny seniorů. Více než jako profesi chápou toto povolání jako poslání, které se nedá naučit ve škole. Tím nejdůležitějším pro vzdělávání seniorů podle nich není diplom získaný na univerzitě, ale empatie, osobní přístup a odborné a praktické znalosti, které na základě svých komunikačních schopností dokáží seniorům předat. Dle vyjádření jednoho z mých respondentů: „Buď to člověk v sobě má, nebo nemá!“

Přístupem lektora ke vzdělávání seniorů se ve své bakalářské práci zabývala i Nikola Křivánková (str. 59-60), studentka Sociální pedagogiky a poradenství Filosofické fakulty Masarykovy univerzity. Zjištění plynoucí z jejího výzkumu, který probíhal na Univerzitě třetího věku se do jisté míry shodují i se závěry této bakalářské práce. Stejně jako lektori Senior akademie také lektori působící na Univerzitách třetího věku mají na speciální přístup k seniorům odlišné názory. Někteří vnímají specifika této věkové kategorie a podle toho k ní přistupují, jiní „nevidí důvod“, proč by se na seniory mělo pohlížet jinak. Důležitost andragogicko-geragogické kompetence je řadou z nich opomíjena, což je minimálně důvod k tomu, abychom se nad touto skutečností zamysleli.

ZÁVĚR

Můžeme nazvat člověka, který má stále chuť se učit, čerpat nové zkušenosti, smysluplně využívat svůj volný čas, pečovat o své zdraví a o svou mysl, starým?

Bakalářská práce s názvem *Vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně očima lektorů* se zabývala specifiky vzdělávání této věkové kategorie, která je velmi náročnou, ale zároveň velmi vděčnou a zvědavou skupinou studentů. Práce byla zaměřena na lektory Senior akademie v Brně, jejich přístupy, didaktické metody, kompetence a názory na vzdělávání této věkové kategorie.

Teoretickou část bakalářské práce tvoří čtyři kapitoly, jejichž prostřednictvím dochází k ukotvení základních pojmů a souvislostí.

První kapitola bakalářské práce *Stáří a stárnutí v kontextu celoživotního vzdělávání* vymezuje pojmy senior, stáří a stárnutí a usiluje o jejich propojení je v kontextu celoživotního vzdělávání.

Kapitola druhá *Vzdělávání seniorů* objasňuje význam vzdělávání seniorů, definuje jeho funkce a v neposlední řadě také jeho specifika.

Třetí kapitola bakalářské práce *Lektor ve vzdělávání seniorů* se zaměřuje na roli lektora vzdělávajícího seniory a jeho kompetence. Ve svém závěru pak otevírá otázku potřeby profesionalizace povolání lektora pro vzdělávání seniorů.

Poslední čtvrtá kapitola teoretické části bakalářské práce představuje instituci, ve které bylo realizováno vlastní výzkumné šetření, Senior akademii v Brně. Její studijní program, zaměřený převážně na problematiku bezpečnosti, je realizovaný Městkou policií Brno a je určen zejména seniorům z obcí a měst v Jihomoravském kraji.

Empirická část, která je jádrem celé bakalářské práce, obsahuje dvě kapitoly.

Kapitola pátá se zabývá metodologií celého výzkumu. Obsahuje cíl výzkumu a výzkumné otázky, charakterizuje výzkumný vzorek, popisuje techniku sběru dat a následně data analyzuje. Pro odpověď na hlavní výzkumnou otázku: „Jaká jsou specifika vzdělávání seniorů na Senior akademii v Brně z pohledu lektorů“ byl zvolen kvalitativní přístup a byla použita metoda hloubkového polostrukturovaného rozhovoru.

Nejdůležitější a nejrozsáhlejší kapitolou empirické části je kapitola poslední *Interpretace dat*, která poskytuje odpovědi lektorů Senior akademie na jednotlivé výzkumné otázky.

Celkové shrnutí jejich názorů a postojů a v neposlední řadě také jejich porovnání s odbornou literaturou pak obsahuje závěrečná *Diskuse*.

Projekt Senior akademie v Brně je velmi úspěšný a mezi seniory velmi oblíbený. Svůj podíl na tom zcela určitě má i přednášená problematika, která se této skupiny posluchačů těsně dotýká, ale v první řadě jsou to především její lektori, kteří svým neobyčejně profesionálním, ale hlavně lidským přístupem dokáží seniory pro přednášená témata zaujmout a nadchnout.

Výsledky tohoto výzkumu by se mohly stát inspirací i pro menší města a obce, ve kterých působí městská policie. Ta je kompetentní, v rámci svých preventivních programů, pomoci seniorům budovat jejich vlastní bezpečí a vytvořit tak spolu s obcemi prostor nejen pro smysluplné trávení volného času, ale i pro podporu jejich aktivního a bezpečného života.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] DVOŘÁKOVÁ Miroslava a Tomáš LANGER. Cesty profesionalizace andragogické práce. *Andragogika: čtvrtletník pro rozvoj a vzdělávání dospělých*, 2012, č. 3, s. 5–6. ISSN 1211-6378
- [2] BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. Management studium (Alfa Nakladatelství). ISBN 978-80-87197-12-7
- [3] BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. Andragogika. ISBN 80-86432-23-8.
- [4] BENEŠOVÁ, Dana. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. ISBN 978-80-7452-039-6.
- [5] BERTL, Ivan. *Kapitoly o vzdělávání dospělých*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2014. ISBN 978-80-7414-723-4
- [6] ČIHÁKOVÁ, Hana, ed. *Osobnost lektora dalšího vzdělávání: sborník příspěvků z 11. konference partnerství TTnet ČR*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2011. ISBN 978-80-87063-51-4. dostupné
http://www.nuv.cz/uploads/TTnet/publikace_TTnet/TTnet11konfer.pdf
- [7] ČÍPOVÁ, Šárka. Geragogické možnosti ovlivňující edukační rovinu seniorů. In: VETEŠKA, Jaroslav a Tereza VACÍNOVÁ. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.
- [8] ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. ISBN 80-223-1206-1
- [9] DVOŘÁK, Milan. *Právní definice seniora stále chybí*. Senioři České republiky z. s. [online]. [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: <https://senioricr.cz/pravni-definice-seniora-dosud-chybi/>
- [10] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- [11] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9

- [12] HAVELKA, Radek. *Kvalitní lektor a jak ho poznat*. Wwww.hrnews.cz [online]. 2015 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.hrnews.cz/lidske-zdroje/nabor-id-2698717/kvalitni-lektor-a-jak-ho-poznat-id-2405512>
- [13] JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3
- [14] JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-55-35-9.
- [15] KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.
- [16] KRYŠTOF, David a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Klíčové kompetence lektora v seniorském vzdělávání. IN Univerzita třetího věku. Historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje*. Brno:MU, 2010, ISBN 978-80-210-5158-4.
- [17] KŘIVÁNKOVÁ, Nikola, *Přístup lektora ke vzdělávání seniorů na Univerzitě třetího věku*. [online]. Brno, 2019, [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/o97ys/BP_Pristup_lektora_ke_vzdelavani_senioru_na_U3V.pdf
f. Bakalářská práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Mgr. et Mgr. Klára Harvánková.
- [18] KUBEŠ, Marián, Roman KURNICKÝ a Dagmar SPILLEROVÁ. *Manažerské kompetence: způsobilosti výjimečných manažerů*. Praha: Grada, 2004. Manažer. ISBN 80-247-0698-9.
- [19] LANGER, Tomáš. *Moderní lektor: průvodce úspěšného vzdělavatele dospělých*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0093-4.
- [20] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.
- [21] LIVEČKA, Emil. *Výchova ke stáří a ve stáří (287-324)* in WOLF, Josef a kol. *Umění žít a stárnout*. Praha: Nakladatelství svoboda, 1982.
- [22] Memorandum o celoživotním učení [online]. Praha: Národní vzdělávací fond, 2000 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>
- [23] MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika. 2., přeprac. vyd.* Praha: ASPI, 2004. Lidské zdroje. ISBN 80-7357-045-9.
- [24] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.

- [25] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297
- [26] Národní vzdělávací fond: *Memorandum o celoživotním učení*. Národní vzdělávací fond [online]. [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <http://old.nvf.cz/archiv/memorandum/index.htm>
- [27] ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.
- [28] PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0076-8.
- [29] PETŘKOVÁ, Anna a Rozália ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.
- [30] PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-290-4.
- [31] PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [32] RATPORT, Miloslav. *Hlavní trendy v pohledu na roli lektora ve vzdělávání: Několik poznámek k roli lektora současnosti* [online]. 2013. Praha: Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2019-12-09]. ISBN 978-80-87652-93-0. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/TTnet/sborniky/Setkani13.pdf>
- [33] *Senior akademie* [online]. 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.mpb.cz/seniori/senior-akademie>
- [34] ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [35] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.
- [36] VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4
- [37] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

- [38] VETEŠKA, Jaroslav (2011). *Celoživotní vzdělávání a učení v andragogickém kontextu*. In: VETEŠKA, Jaroslav a Tereza VACÍNOVÁ. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.
- [39] VETEŠKA, Jaroslav a Tereza VACÍNOVÁ. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9
- [40] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.
- [41] VETEŠKA, Jaroslav. *Úvod do teorie vzdělávání dospělých a andragogiky*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2017. ISBN 978-80-7561-073-7.
- [42] VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Časopis Policista: Senioři* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2013, 13(6) [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/policista-626975.aspx>
- [43] Světová zdravotnická organizace. *World Health Organization* [online]. [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: <https://www.who.int/en/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

WHO Světová zdravotnická organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Kostra analytického příběhu.....	37
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Kompetenční model lektora ve vzdělávání seniorů.....	25
Tabulka 2 Charakteristika výzkumného vzorku	33

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Přepsaný rozhovor opatřený kódováním

Příloha P II: Přepsaný rozhovor opatřený kódováním

PŘÍLOHA P I: PŘEPSANÝ ROZHOVOR OPATŘENÝ KÓDOVÁNÍM

Jak dlouho na Senior akademii přednášíte?

2 roky.

DŮVOD PŘÍJEMŮ NA SA

Byla to Vaše iniciativa? Nebo jste k tomu dostala pokyn od zaměstnavatele, oslovil Vás pan Fiala?

To souvisí s profesí, Bílý kruh bezpečí pomáhá obětem trestných činů, poskytuje pomoc jedná právní, psychosociální, ale třeba se věnujeme i legislativní iniciativě, publikační činnosti a taky právě přednáškám, prezentační činnosti a to pro veřejnost, do které by určitě seniory šlo zařadit, ale i pro odbornou veřejnost, pro lékaře, pro policisty, takže je to vlastně jakoby součást toho pojetí Bílého kruhu bezpečí, té naší činnosti všeobecně a protože jsem tady jako klíčový sociální pracovník, čili se věnuji té nejzávažnější trestné činnosti a jak jsem říkala, já jsem tady jediný zaměstnanec, protože jinak naše činnost je realizována dobrovolníky profesionály, vysokoškoláky v oboru práva, psychologie, tak je jasné, že ta největší část toho přednášení je na mně, i když samozřejmě kolegové dobrovolníci taky přednáší. Oslovil mě pan [REDAKCE] zná mě už z mého předchozího zaměstnání, kde jsem byla 20 roků a bylo víc zaměřeno na mládež, přednášení o prevenci, kriminalitě z toho sociálního hlediska. Ale souvisí to i s tím, že Bílý kruh bezpečí zaštiťuje několik témat už dlouhodobě.

PREVENCE
KAPROVENÍ SENIOŮ

Jaká témata na Senior akademii přednášíte?

PŘEDNÁŠ. TÉMATA

Jsou to práva obětí, jak se nestát obětí, jakou podporu a kde si hledat, na které ty fáze si dát pozor, ještě tam máme domácí násilí.

PROFESÍ, ZAMĚTNÁNÍ

Souvisí tato vaše činnost nějak s oborem, který jste vystudovala?

To co přednáším, souvisí s oborem, s tou prací kterou dělám, což je řekněme sociální práce, psychosociální poradenství, a pedagogiku studuji teď.

DALŠÍ STUDIUM

Vzpomenete si ještě na svoji první přednášku na Senior akademii?

Tak ta byla loni, to si vzpomínám dobře, ale já přednáším seniorům nejenom na Senior akademii ale ve všemožných seniorských klubech, senior pointech, takže přednáším pořád seniorům. Ta první byl právě klub seniorů, kde těch lidí míň, ale ta skladba, ten průběh, jak přednášet seniorům je stejný.

Připravovala jste se na to nějak, bylo to v něčem jiné než přednášení jiným věkovým kategoriím.

Tak samozřejmě, za prvé andragogika, celkově vzdělávání dospělých je jiné, než vzdělávání dětí, na středních nebo vysokých školách a senioři mají spoustu specifika a aby to fungovalo, tak je potřeba se na to připravit. I po té obsahové stránce, protože senioři pokud se vzdělávají, tak je to opravdu zajímavá a chtějí to vědět, takže je dobře zjistit co je na tom zajímavá a co chtějí a dát jim to, co chtějí. Kdežto mladší věková kategorii, tak ten vliv toho vyučujícího je větší, protože on určuje co a jakým způsobem a za jakým cílem se budou děti vzdělávat. Takže to je po té obsahové stránce, aby to bylo něco, co ty seniory může tady a teď obohatit a posunout je dál a potom didakticky samozřejmě vzdělávání seniorů je jiné než jiných věkových skupin, takže aby to fungovalo, tak je potřeba vědět něco o vývojové psychologii, o tom jak právě funguje mozek, kognitivní funkce, paměť, ale třeba i fyziologicky, jo, co člověk potřebuje, aby se fyzicky cítil dobře a byl schopen potom nějaké intelektuální činnosti a v tom je potřeba ten věk a třeba i nějaké zdravotní komplikace zohlednit.

POTŘEBA
PŘÍPRAVA

KÁVĚŤ
SENIOŮ

OBOHACENÍ
SENIOŮ

FYZICKÉ I
MATERIÁLNÍ
PODMÍNKY

Takže jestli to chcete konkrétně, tak samozřejmě je potřeba se na tom zamyslet od těch primárních potřeb. Většina těch seniorů hůř vidí, takže je potřeba, aby ta zobrazovací technika byla velká, pokud je to velký sál, tak jak třeba v Senior akademii, mají víc tabulí, aby ti zezadu viděli, aby všichni seděli, aby byli přestávky, aby zase neseseděli moc dlouho, když budete 3 hodiny sedět, tak už ty kolena nenarovnáte, aby se prošli, šli se napít, na toaletu, aby byl vzduch v té místnosti, aby se jim neudělalo špatně, takže prostě zajistit prostě ty fyzické podmínky. Pak za druhé aby to odpovídalo tomu, jak jim

POTŘEBY
SENIOŮ

EDUKATIVNÍ
ITALU

fungují mentální funkce v tomhle věku. Takže dlouhodobá paměť je lepší, krátkodobá paměť je horší, pokud jde o nějaké nové informace nemělo bych jich být moc, měly by být několikrát zopakovány, dané do souvislosti s informacemi staršími, které už jsou dobře zafixované, aby se na ně navázalo, spojeny s nějakým zážitkem, prožitkem, něčím, co tomu dá tu váhu, aby to ten mozek, aby to tam zůstalo. Člověk si lépe fixuje to, co zažil, stejně jako u dospělých, když je čas pro otázky, pro diskuzi, protože jakmile si senior řekne, to je vlastně výborný nápad, to jak minulý rok se stalo, tam by se mě to hodilo, to kdybych věděl, tak už si to bude navěky pamatovat, protože to zařadil do kontextu svého životního příběhu, takže ta informace dostala své místo a už tam bude. Jo, takže starší člověk s těmi informacemi pracuje jinak a ta paměť pracuje jinak. Takže na to je potřeba dát důraz, aby ty věci byly praktický, aby je zaujaly, konkrétní, aby věděli, na co jim ty informace budou.

FUNKCE
PAMĚTI
OPAKOVÁNÍ
DISKUSE
OTÁZKY
KONTEXT
KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY

Ještě i dnes se na přednášky v Senior akademii připravujete?

Tak na každou přednášku se připravuji, protože je to solidní a správné. Každá ta skupina je jiná, takže chci vědět, pro koho přednáším, ono se to úplně nedá, když je to pro veřejnost, ale mít aspoň představu, kdo bude cílová skupina, ten příjemce, co teda chtějí, ten objednavatel by si měl říct, co má být cílem, co má být obsahem. Pak taky je důležité, čas. Jestli je to na dvě hodiny, 3 hodiny, jestli diskuse až potom nebo v rámci přednášky, to se taky mění. Jak moc poučený je ten klient, ti studenti. Jestli je to seniorská organizace, kde už jsem měla dvě přednášky, tak některé věci už nemusím opakovat nebo jen rychle, už to ti studenti vědí. Když je to poprvé, tak informace musí být jinak poskládaný. Úplně vždycky je potřeba se na to připravit, z hlediska podmínek a pak taky samozřejmě obsahově. Je potřeba to sledovat, zákony se mění, statistika, informace se mění, takže to není udělat si celou přednášku znovu, to určitě ně, ale dotvořit ji, podle faktických změn a potom podle toho, ke komu to má směřovat. A i ti studenti v té senior akademii jsou každý rok taky jiní. Tam teda to téma o čem to má být je stejný, podmínky jsou stejný, ale každá ta skupina je jiná, má jiný zájem, zájem o něco jiného.

CÍLOVÁ SKUPINA
OBSAH PŘED-
NÁŠKY
DĚLKA
PŘEDNÁŠKY
OPAKOVÁNÍ
KONTEXT
OBSAHU
PREZENTACE

Jaké didaktické metody používáte?

Je to přednáška, takže já mluvím víc, ale snažím se ty informace zařazovat do konkrétních případů, potom ty informace podávat jako konkrétní, potom ta diskuse, jestli k tomu mají nějaké otázky a tak, takže ty interaktivní prvky, aby tam byly. Určitě si myslím, že seniory není dobrý zkoušet a to ani tak trochu, jim to způsobuje diskomfort, o tom to být nemá, ale právě je dobrý dát jim prostor něco říct. Jestli s tím mají zkušenost, jestli něco takového zažili, protože na základě těch vlastních prožitků si potom lépe fixují ty informace.

DISKUSE
KONKRÉTNÍ
PŘÍKLADY
KONTEXT

Didaktické pomůcky, používáte?

Ano, takže mám powerpoint, zrovna na Senior akademii chválím, že mají víc monitorů po té místnosti, aby ta vzdálenost nebyla velká, nepoužívám mikrofon, ale je tam k dispozici, pro každého mám písemné materiály, které si můžou nechat, a můžu jim poskytnout informace i elektronicky.

PÍSEMNÉ MATERIÁLY
PREZENTACE

Zpětná vazba

Ta úplně nejzákladnější zpětná vazba je, že to prostě vidíte, jak ti studenti reagují, jestli se ptají, jestli je to zajímavá, jestli se prodlužuje ten čas, což nemá být, na druhou stranu je to hezký v tom, že je to zaujalo. Senior akademie má svůj systém hodnocení, každý lektor dostává body, anketa lektor roku, ale určitě tady ty hodnocení jsou, což je dobrý pro ty pořadatele, že si z toho můžou vyhodnotit, co funguje, co ne. Pro mě ta zpětná vazba největší je v tom, že ti studenti sami se potom na nás obracují, volají, posílají své známé, blízké, kteří potřebují pomoc, takže to je ta zpětná vazba v tom, že ten jejich život to obohatilo, zařadili si to a z hlediska toho zadavatele to, že chtějí ty přednášky další a

REAKCE
POSLUCHATELŮ
ZÁJEM
LEKTOR
ROKU
DOTAZY

další. Zpětná vazba je určitě důležitá, čím menší je ta skupina, tím snadnější je sledovat ji už v průběhu té přednášky. Zrychlit, zpomalit a tak.

Jak taková přednáška pro seniory vypadá?

Tak jedna věc je, že senioři jsou veřejnost, takže ta přednáška nebude až tak odborná, jak by byla třeba pro studenty na vysoké škole. Nemělo by to ale ovlivnit tu kvalitu těch informací, to je jasný. Pak třeba taky i ten jazykový projev, pro seniory je jiný, než pro adolescenty, i samozřejmě i ty příběhy nebo ty situace z toho reálného života, na kterých se demonstruje to téma musí být přiměřené těm zážitkům a tomu, co zajímá seniory. Čili je to jiný než třeba u té mládeže. Taky i to tempo je pomalejší, aby se na to zvládli soustředit. Zase se zvládnou soustředit déle než děti a aby měli příležitost se do toho aktivně zapojit. U seniorů kladu velký důraz povzbudit ty seniory v těch jejich kompetencích, protože to je. Panuje taková atmosféra, že ti senioři nemají už moc co dát, nebo že nemají už takové schopnosti. Už to že jdou na takovou přednášku znamená, že to není pravda, že se nechtějí s takovým obrazem smířit, chtějí něco dělat, a tohle je důležité podpořit a říkat jim, že to není pravda, že už jim ta paměť nefunguje, že jenom funguje jinak, že to že neumí mačkat nové chytré telefony, neznamená, že jsou ohroženější nějakými riziky, protože spousta jiných věcí už umí hodně dobře, protože prostě už nějak žijí, 60, 70 let zvládli, jsou výborní, asi ten život zvládají, aby důvěřovali svým pocitům, svým zkušenostem, svým znalostem a nenechat se znejistit tím, že ten svět je jinej, mladí to dělají jinak, tak mladí to dělali vždycky jinak než staří, to není nic nového, ale podpořit je v tom, že mají ty kompetence a mají spoustu zdrojů pro to, aby se učili nové věci a aby zvládali i ten neustále se měnící svět a že to je taky velký poselství těch přednášek.

PRŮMĚRNĚNOST
JEHOVĚ 'VÝPRAVA'

ŽÁSTIVÝ
TĚHATA PRO
PENIORY

NOTUACE,
TOUŽEBENÍ!
POPPOLKA

Kdybyste to měla srovnat ty cílové skupiny

No, ono taky záleží na tom cíli. Rozdíl je lektorování, v podstatě ucelený jednorázové téma, které předáváte nějaké skupině a něco jiného je soustavné vzdělávání. Nedá se to úplně srovnávat. Je rozdíl učitel a lektor. Je tam úplně jiný cíl, jinak se to uchopuje, v tom je rozdíl velký. Když bych srovnala lektorování seniorů a jiných cílových skupin, tak hodně podle mě záleží na osobnosti toho lektora, v čem se cítí líp, se kterou tou skupinou se mu pracuje lépe. Já jsem se dřív věnovala té mládeži, což je takový, tam je to rychlejší. Je to rychlejší i ve změně těch nálad, a ta sociální skupina dětí a mladistvých má tu dynamiku úplně jinou, takže tam za první dvě minuty víte, jestli to bude dobrý nebo nebude, protože musíte chytit ten začátek a musíte je zaujmout jako osobnost a musíte tu sociální skupinu vést, stát se okamžitě vůdcem. Protože pokud se jim stane dítě, tak z toho nebude nic. Může z toho být akorát velká legrace pro někoho. To se u seniorů nestane, ale na druhou stranu jsou to praktici, jsou to inteligentní lidé, často vysokoškoláci. Na druhou stranu těm dětem zase můžete vyprávět co chcete. Když se vám podaří je chytit, tak i kdybyste celou dobu plácala nesmysly, tak oni to nemají jak poznat, jo, takže možná ty děti jsou náročnější na nějaké ty didaktické schopnosti, na tu osobnost ale zase dospělí a senioři toho hodně ví, takže musíte být mega profesionál a vědět všechno správně, oni vám neodpustí žádnou faktickou chybu, takže to taky není tak úplně lehký. Nebudou vás tak šikanovat, jak ty děti, kdybyste si byla nejistá, ale pokud je nezaujmete, tak tam taky spí, nebudou skákat po oknech jako děti, ale budou si tam mačkat už dneska taky ty mobily. Děti vám musí uvěřit, že máte v rukou tu situaci, a dospělí vám musí uvěřit, že jste profesionál, že víte o čem mluvíte.

OSOBNOST
LEKTORA

PRÁCE SE
SKUPINOU

DYNAMIKA
JK. PENIORY

ZNALOSTI
PENIORY

NAŘIČENOST
PENIORY

ZNALOST
OBORU!

Obohatila Vás nějak ta výuka seniorů?

Mně to baví, protože já si to věřím, co říkám a pro mě je taky hezký vidět, že ti senioři nejsou jenom ti, co tady berou studenty v tramvaji berlí, protože je nepustili hned sednout, ale jsou to také ti, co chodí na všechny typy těch univerzit, dělají spoustu věku, užívají si život, zvládnou pomáhat vnoučatům, jezdit na Korsiku ještě tady na Senior akademii střílet z flinty. Je to pro mě výhled na to,

ŽIJEM O
PRÁCI SE
PENIORY

že v jakémkoliv věku je možné žít hezky, smysluplně a vzájemně obohacující život. I když ty tělesné funkce slábnou, tak to nemusí vůbec souviset s tím, jak kvalitní život ten člověk žije. *PHYSIC QUALITY*

Co se povedlo, nepovedlo? *QUALITY OF LIFE*

Tak naštěstí, tam nebylo nic špatně. Jednou se mi stalo, že nefungoval mikrofon, pak přestal fungovat i dataprojektor, v rámci jedné přednášky, ale to jsme se tomu zasmáli. Na konci každé přednášky přeju všem svým studentům, abychom se už nikdy neviděli, protože to by znamenalo, že se jim žádná kriminální záležitost, se kterou by potřebovali pomoci, nestala. Ale jako úspěch vnímám to, že skrze tyto přednášky se na nás lidé obrací, konzultují ty situace, posílají své blízké se svými problémy a to je ten smysl, jednak aby se ochránili, ale když se něco stane, aby věděli, kam se mají obrátit pro tu pomoc, proto to děláme. Nejenom aby měli zábavnější program, ale taky aby v tom reálném životě a v tom jejich okolí se to nějak pozitivně odrazilo, takže toto já hodnotím nejvíc.

OPAKOVANÉ KONSULTACE DOTAZY

Které kompetence pro lektora seniorů považujete za nejdůležitější?

Já si myslím, že jsou to ty emoční, sociální kompetence. Ta schopnost té empatie, poznat, co chtějí, jak jsou na tom v dané chvíli, vcítění, schopnost na to reagovat, odbornost, komunikační dovednosti určitě taky.

EMPATIE, ODBORNOST, PRAXE

Ta nejdůležitější?

Sociální kompetence

Vaše další vzdělávání?

Ano studuji magisterské studium na pedagogické fakultě.

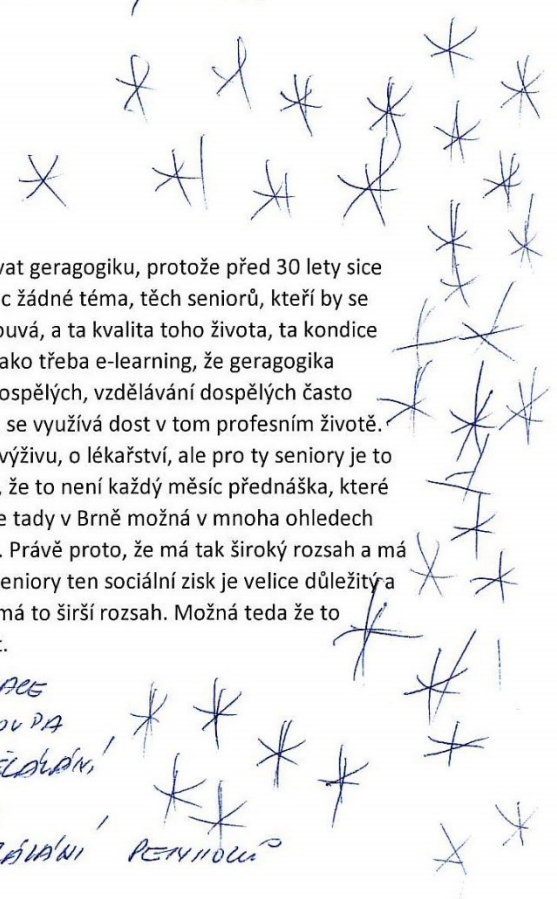
Profesionalizace lektorského povolání?

No já si myslím, že by bylo dobré, kdyby bylo možné studovat geragogiku, protože před 30 lety sice byly kluby seniorů a občas se něco dělo, ale nebylo to vůbec žádné téma, těch seniorů, kteří by se systematicky vzdělávali nebylo. Ta délka dožití se nám posouvá, a ta kvalita toho života, ta kondice těch seniorů je úplně jiná a já si myslím, že to bude stejně jako třeba e-learning, že geragogika budoucnost určitě má. Je to v něčem jiné, než vzdělávání dospělých, vzdělávání dospělých často souvisí přímo s tou profesí, to co se lektorujeme dospělým, se využívá dost v tom profesním životě. Kdyžto u těch seniorů jsou ta témata taky hodně odborný, výživu, o lékařství, ale pro ty seniory je to do celého toho jejich života, a je to jiný a je to jakoby vidět, že to není každý měsíc přednáška, které spolu nesouvisí. Tady ta Senior akademie, která si myslím je tady v Brně možná v mnoha ohledech zajímavější, lepší než U3V, proto je taky o ni největší zájem. Právě proto, že má tak široký rozsah a má ty doplňkové sociální aktivity, exkurze, pochodáky, pro ty Seniory ten sociální zisk je velice důležitý a bude se to rozvíjet, i ty U3V už mají třeba 3leté programy, má to širší rozsah. Možná teda že to budoucnost má a že by stálo za to jako to profesionalizovat.

ÚHODNOST PROFESIONALIZACE

Děkuji Vám za rozhovor

*KONDICE SENIORŮ STAVBA
DOBROVOLNOST VEŘEJNOSTI
KLUBEM O STUDIUM
BUDOUCNOST VEŘEJNOSTI SENIORŮ*

PŘÍLOHA P II: PŘEPŠANÝ ROZHOVOR OPATŘENÝ KÓDOVÁNÍM

Jak dlouho na Senior akademii přednášíte?

Tak na Senior akademii přednáším od roku 2012, kdy jsme byli osloveni Městskou policií na základě spolupráce.

Jak Vás to napadlo věnovat se seniorům, říkala jste že jste byli osloveni Městskou policií.

Víceméně iniciativa moje to až tak nebyla, dostali jsme to, protože v té době jsem dělala vrchní sestru operačního střediska ZZS s tím že jsme to dostali, tak abychom šly reprezentovat naši organizaci na tu Senior akademii. Samy jsme nevěděly vlastně, jak se to bude vyvíjet, s tím, že jsme viděli takovou tu šanci ty seniory jakoby poučit, kdy mají volat, kdy nemají volat, na koho se mají obrátit v případě toho akutního nebo chronického zhoršení zdravotního stavu.

Souvisí tato činnost nějak s oborem, který jste vystudovala?

Ano, pedagogické vzdělání nemám, to prostě tak vyplynulo dobou a časem, kdy vlastně to začalo nějakými prezentacemi na seminářích, kongresech nebo něco takového a potom ta výuka třeba..., já učím pouze to, v čem jsem kovaná. Což je jakoby to operační řízení, operační středisko, tísňová linka a následně učím mimořádné řešení mimořádných událostí, to jsou věci, ve kterých jsem si stoprocentně jistá a víc do dalších věcí se nepletu. Jsem schopna udělat kurz první pomoci jakoby pro laiky, ale nepletu se do toho, máme na to větší profesionály, odborníky. Je to o tom, že učíme, předáváme ty naše znalosti a zkušenosti vlastně z těch částí té činnosti, co ovládáme, na které se specializujeme.

Jaká témata přednášíte?

Tísňová linka, celé to operační řízení, co po těch volajících budeme chtít, jak to vlastně se odvíjí, ta pomoc, jak jim přijede, kam ti pacienti budou převezeni, potom jim tam dáváme nějaký základní první pomoc, nějaké příznaky onemocnění. Když to shrnu, tak co je to záchranná služba, kdy ji volat, jaké je její postavení, zřizovatel, organizační struktura, pak nějaká ta první pomoc při akutním postižení zdraví, aplikace záchranka. Je to v balíku jednoho předmětu na 4-5 hodin společně s kolegyní. Ona má tu zdravotnickou stránku, protože je to lékařka, že jo, a já mám tu praktickou stránku.

Vzpomenete si ještě na svoji první přednášku na Senior akademii?

Vzpomenu, musím říct, že jsem nevěděla, co od toho můžu čekat, byla jsem strašně nesvá, nervózní, byla jsem překvapená tou účastí, ale velice mě překvapili, že jo že jsou ti senioři o tom jejich přístupu.

Připravovala jste se na ni?

No jasně, na každou přednášku. Když nic, tak tu přednášku musíte napsat, že jo. Musíte ji nějak nachystat, nějaké obrázky do té prezentace, prostě aby to pro ně bylo zajímavé, motivující a hlavně člověk jako by u těch přednášek má spoustu, tak aby se mu to nepopletlo, tak jeden dva dny předem si to přečtu. Ono se tam naštěstí u nás se toho tak moc nemění, ten zákon o ZZS je standardně daný, ale musíte, abych nemotala hrušky s jablky.

Přednášela jste i jiným věkovým skupinám? Byla ta příprava pro tuto věkovou skupinu jiná?

Ve školách občas, moc se tam nehrnu, to nejsou dobří posluchači. To prostě nezám. Jako prezentace, ta kostra je stejná. Podle té cílové skupiny ten obsah je trochu jiný, trochu jakoby když půjdu ke studentům, tak budu cílit na třeba extáze versus Red bull, že jo, nebo drogy, opilost, auto, u těch starších budu cílit na zhoršení chronických onemocnění, ale jako posluchači jsou stoprocentně lepší ti senioři.

Dnes se na tu výuku připravujete?

Musím, my to máme každý rok v únoru, záchrana to má rozdělený na dvě části. Teoretickou a praktickou, kromě mě a paní doktorky, tam chodí ještě kolegové záchranáři, my uděláme s paní doktorkou takovou tu teorii, o záchrance všechno a kluci pak mají tu teorii první pomoci, správná resuscitace, nějaká pomoc při dušení 5a 5 hodin dva týdny za sebou a pak praktickou část, kdy oni primárně chodili asi 5 let na záchranou službu, do staré budovy, aby se podívali na sanitku, operační středisko a tak. Operační středisko je teď více méně vyloučení díky GDPR + kritická infrastruktura, tak operační středisko je jenom za sklem, protože i takový filutové byli, že si to fotili a nahrávali, jo, není to vhodné, pak to někde pustili, zbytečný, proč. No a v loňském roce, protože my stavíme v Bohunicích nové výcvikové a vzdělávací zařízení, tak nebyl ten prostor, protože ne všichni ti seniory mají tu pohyblivost stoprocentní, tak oni byla tam stavba, tak aby se něco nestalo, tak jsme to namodelovali jakoby na Bauerovu, na vzdělávací centrum městské policie a tam jsme jim to jenom udělali do 4 částí, kde měli sanitku, klasickou, část měla nácvik resuscitace dospělého, dítěte, a potom si to fyzicky mohli zkusit na figuríně, která vám vyhodnotí, jakou máte hloubku stlačení, jaký máte povolení hrudníku, frekvenci, no a pak tam měli aplikaci záchrana, protože ta je pro ty seniory, protože oni jsou ti seniory teďka aktivní, nemají čas, tak aplikace záchrana, pomohli jim se stažením, řekli na co se to hodí, kdy se to hodí a musím říct, že všeobecně byl na to dobrý ohlas, takže to chceme dělat i příští rok, s tím, že to teda už bude u nás na Kamenici.

PŘÍPRAVA
NA PŘEDNÁŠKU

PRAXE
UKÁZKA

PRAXE
METODY

PRAXE
HODNOCENÍ
PRAXE

EXKURZE

Přípravu tedy určitě ano?

Jasně, ono taky každý rok dostaneme třeba něco nového, koupíme třeba jinou sanitku, snažíme se to pak prezentovat dál.

Takže příprava je průběžná?

OPAKOVANÉ AKTUALIZACE PREZENTACÍ

Ono je to tak, dívejte, já vždycky na začátku roku vezmu všechny své prezentace, udělám takový upgrade pro ten daný rok a je to tak jako by. Než jdu přednášet, tak tam třeba něco doplním, ale jinak mám všechny ty prezentace víceméně v hlavě.

Jaké didaktické metody používáte?

VAJEMNÁ KOMUNIKACE + DISKUSE

Metody, musí tam být ta komunikativnost, snažím se je vtáhnout do té výuky s tím, že jim dávám takový ty otázky, když budete mít akutní zdravotní potíže, tak na jaké číslo budete volat? Spíš zapojit je do té přednášky, aby oni sami museli trochu přemýšlet. Nebo protože nejsem extrémně technický typ tak jako nějaký, takový jak jsou testy, tak to já v tomto nejsem kovaná.

Didaktické pomůcky?

METODY NAČOLNĚ DEMONSTRACE
PREZENTACE
ONJ

No tak ty klasické prezentace, prezentér, data projektor, bereme je na ukázky toho, co by je mohlo zajímat, třeba ta sanitka a plus pokud mají mít nějaký nácvik, třeba tu resuscitaci, tak resuscitační modely, když si chtějí obvázat tepenné krvácení, tak obvazy, takhle se k tomu stavíme.

PRAXE
METODY

Co zpětná vazba, chcete ji, jakou formou ji dostáváte.

Máme teda záchrana, dotazníky nedáváme, hodnotí si to ta městská policie, oni mají svůj dotazník, do kterého se vyhodnotí ta přednáška, a následně se potom se hodnotí ten celek ti lektori. Pak ta Senior akademie dává ten titul lektor roku. Myslím si, že to zdravotníci je tak specifický, že nikdy jsme nezaznamenali žádný špatný připomínky jsme neměli. Každý rok máme v anketě lektor roku jedno nebo dvě místa. Přes pana ~~Filut~~ se dozvíme, jestli by chtěli třeba zařadit nějaké téma. Ty témata jsou komplexně hrozně zajímavý, co oni pro ty seniory dělají.

LEKTOR ROKU

NA PŘEDNÁŠKY
PŘEDNÁŠKY
PŘEDNÁŠKY

PRO SENIORY ZAJÍMAVÁ TÉMATA

Jak taková přednáška pro seniory vypadá, jaký to má průběh? Je přednáška pro seniory jiná než pro ostatní cílové skupiny? V čem je jiná, je na ní potřeba se jinak připravit?

No, já bych řekla, že v současné době už ne. Když jsem začínala, když se podíváte na ty seniory v roce 2019 a na seniory v roce 2012, to opravdu byli senioři. Šediví, o berlích, opravdu můžete říct senior a teď přijдете do toho sálu a říkáte si, to jsem opravdu na Senior akademii? Nebo kde jsem? Že, už vůbec klasického seniora, babička, dědeček, jestli tam máte dva tři. To jsou teďka všechno aktivní lidé, kteří ovládají tablety, mobilní techniku někdy i lépe než já. Já jsem klasický uživatel. Hodně se to posunulo, posunulo se to jakoby s tou technikou, spousta jich jde s dobou a na to konto jim to musíte tak i na tu techniku napasovat. Dřív to stačilo povykládat a teď oni se zeptají na principy, na jaké bázi to funguje, tak abych na to třeba byla připravená, jako když se mě zeptají na aplikaci záchranka, po jakých sítích to tam běhá, a jak tak abych nebyla překvapená. Oni se zeptají a já se snažím odpovědět a když nevím, tak jim řeknu, že teď nevím, ale že se zeptám, takže příště až se uvidíme tak jim řeknu. Musíme si dávat pozor, nevím, jak kdo se cítí senior, snažím se mluvit obecně, občaně, každý je jiný, někdo se urazí. Musí člověk volit slova. Žádný speciální přístup nevolím, ani nevidím důvod, proč bych měla, já si myslím, že tím aby byli s námi v té společnosti, aby se udržovali co nejdéle, nemyslím si, že by bylo dobré z nich dělat nějakou výjimku. Když třeba učíte nevidomé a ono, jsou svým způsobem zvyklí s tím handicapem prostě žít a pracovat, ale jakmile se jim to snažíte ulehčovat, tak oni toho začnou zneužívat. Spoléhají na to, že se o ně postaráte. To já nechci, chci, aby to bylo partnerství, jsme partáci, jsou to starší občané, od kterých já se mohu třeba učit, ale myslím si, že bychom měli být v podstatě na stejné úrovni.

70 MĚŘENÍ SENIORŮ

AKTIVNÍ
SENIOŘI

PŘEKVAPENÍ
PŘI ZE NEVÍM

NEDELAT
VÝJIMKY

PARTNERSTVÍ

Rozdíl mezi výukou jiných věkových kategorií a seniory?

Určitě jsem měla děti, středoškoláky, základní školy, vysoké školy. Kdybych si měla vybrat, tak učít od vysoké školy dál. Puberťáci, ti, jak co je baví, malé děti já osobně nemám na ně trpělivost. Já potřebuji rovnocenného partnera.

Myslíte si že je to se seniory náročnější ve srovnání s jinými cílovými skupinami?

Pro mě osobně jsou nejnáročnější děti, puberťáci, nemám ráda nezám. Já tu přednášku dělám na vyžádání. Vyžadují pozornost, chci, aby o to ti lidi měli zájem. Protože pro mě to je čas, musíte se připravit, ne všichni mají dar přednášet, stoupnout si před to publikum, ať to má nějaký ten efekt.

ZÁJEM
PRUDENTU

Obohatilo Vás to nějak profesně?

Mně určitě, dodalo mi to trpělivost, musíte jim to víc vysvětlovat, že jo, tak ne všichni mají dar toho vysvětlování, a je tam i spousta zajímavých lidí. Naším dalším počinem je ta Seniorská obálka, kterou jsme v loňském roce dali do oběhu, s tím, že všichni senioři v rámci senior akademie ji mají a používají. Tak já si myslím, že mě to určitě obohatilo. Čím víc přednášíte, tím víc získáváte takovou tu jistotu. V té Senior akademii když přijдете, tak tam máte 100 lidí, takže když přijдете na kongres, kde máte 250 lidí, tak už vám to nepříjde takový jako hrozný. Ideální začít od těch 10, pak má 30, 50 a člověk získává na jistotě. A když víte, co přednášíte a jste si v tom jistá, tak je to super, vyvážené. Ale nechtěla bych jenom učit. 4 hodiny mi bohatě stačí, je to takový koníček.

TRPĚLIVOST
JISTOTA
VYUŽITÍ
ODPOVĚDNÝ KROK

SMĚLBA

Dokázala byste pojmenovat nějaký svůj extra úspěch v rámci Senior akademie a neúspěch, pokud nějaký byl?

Musím říct, že jsem typ který improvizuje, moc neplánuju, a co teda беру tak ten letošní rok v souvislosti s tou stavbou, že jsem prostě něco namyslela, jak bychom jim to mohli udělat zajímavější, aby tam neseděli pořád jak pecky, ať se zapojí a povedla se ta praktická výuka, ta sanitka, aplikace záchranka. To bylo prostě jenom, že mě to tak nějak napadlo, tak po odsouhlasení s panem

PRAKTICKÁ
VÝUKA - ÚSPĚCH

~~Praxe~~ a potom, když ta akademie skončila, tak všichni z toho byli strašně nadšení. Tak to mám ráda, že si to člověk namyslí, že by to mohlo klapnout, a když se to potvrdí, tak je to super.

KAPOTA, NADĚNÍ!

A neúspěch, asi ne. Jednou jsem narazila na srovnání volání na národní tísňovou linku a mezinárodní tísňová volání, což jsem narazila na několik problémů. Mám k té mezinárodní lince své výhrady, které prezentuji veřejně a dostala jsem se tam trošku do soukolí. Pak jsme si to vysvětlili, vysvětlila jsem jim proč, uvedla jsem to na příkladu a ono se jim to pak spojilo. Ale zásadní rozpor tam nikdy nebyl.

Klíčové lektorské kompetence

Já si osobně myslím, že to musí být praktik, který se pohybuje v té praxi, umí to namodelovat na reálné situace, které se staly. Ti teoretici, to si můžete přečíst nějakou literaturu, že jo. Praxe a pak člověk musí umět předstoupit před ten dav, když vám to jde z té hlavy, já se ani moc na ty prezentace nedívám, dávám to všechno téměř jako z patra, takže i to si myslím, že je dobrý.

PRAXE

Kterou považujete za nejdůležitější?

Tak ta praxe, to je i pro ty posluchače. Je to i o té intonaci, tón hlasu, někdy přidat, někdy ubrat. Navštěvovala jsem spoustu přednášek třeba na právnické fakultě a někteří ti profesori, byl tam sál, seděli jsme i na schodech, oni vykládali se zaujetím a pak prostě jsou přednášející uspávači hadů, jo, o tom to je. Musíte mít i nějaký hlasový fond. Já třeba mikrofon většinou nemám, já se tak potřebuju i hodně pracovat rukama a většinou to ukřičím, tak asi tak.

PRAXE, PRAKTIKOVÉ KOMPETENCE, INTONACE, HLAS

VERBÁLNÍ A NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Pokračujete i vy sama dál ve svém vzdělávání? Jedna jestli se vzděláte dál i po své odborné stránce a jednak po stránce pedagogické?

Co se týká těch lektorských kurzů, já jsem takový samouk, pak co je taková moje největší škola, my u nás v organizaci to máme docela v tom našem týmu lektorským nastavený tak, že si prostě uděláme prezentaci a máme jedenkrát za rok vždycky lektorské soustředění a tam to vždycky odprezentujeme a vlastně ta zpětná vazba těch lektorů. Chybí mi tam to, je tam toho moc, sami mezi sebou. Je tam ta zpětná vazba, všechno je to o té zpětné vazbě, někomu to přednesete a oni potom řeknou, jo, hele tam si dej bacha na to, to ti nejde a tak. Na ty lektorský kurzy vůbec, žádný speciální jsem neměla. Prezentace jsem se učila sama doma, podle učebnice metodou pokus omyl. Jinak studuju vysokou školu, dodělávám, tak doufám, se mi ten ing. podaří.

SAHOUK, PŘEVZDĚLÁVÁNÍ, LEKTORSKÉ POUKROUŽENÍ

Myslíte si, že byl lektor pro seniory mělo být profesionální povolání?

Já si myslím, že o tom to není. Já vám to řeknu asi tak, problém je v tom, že si o sobě každý myslí, že na to má monopol. Což si myslím, že je špatně. Že co se týká z řad odborníků a učí na první pomoc a když se na to podíváte jak to vypadá, tak by mě hanba fackovala. Nemají sebereflexi, myslím si, že tohle by mohlo pak omezit takový ty v uvozovkách neprofesionály. Já nevím, ale já už bych do toho třeba nešla.

DŮLEŽITOST PROFESIONALIZACE

Myslíte si, že to že je někdo vystudovaný pedagog, znamená nebo neznamená, že je dobrý. Má k tomu blíž.

Ne každý vystudovaný pedagog je dobrý pedagog. Je to tak 50 na 50. Někdo vystuduje medicínu a nikdy z něho nebude špičkový chirurg. Ale bude dobrý třeba patolog nebo internista. Musíte mít ten dar, to už poznáte podle toho, podle třeba té údernosti toho hlasu. Třeba by ta přednáška mohla být velmi zajímavá, ale on to neumí přednést.

PHOPNOST - UMĚNÍ VČIT